

Technická univerzita v Liberci

FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra: Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

Studijní program: Sociální práce

Studijní obor: Penitenciární péče

**PREVENCE SOCIÁLNĚ NEŽÁDOUCÍCH JEVŮ
V ARMÁDĚ**

**PREVENTION OF SOCIALLY
UNDERSIRABLE PHENOMENA IN ARMY**

Bakalářská práce: 2009-FP-KSS-4024

Autor:

Vladimíra TOCHÁČKOVÁ

Podpis:

.....

Vedoucí práce: Mgr. Jan Jihlavec

Konzultant:

Počet

stran	grafů	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
62	18	0	1	25	1 + 1CD

V Liberci dne:

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(pro bakalářský studijní program)

pro (kandidát): Vladimíra Tocháčková

adresa: Dřísy 257, 277 14 Dřísy

studijní obor (kombinace): Penitenciární péče

Název BP: **Prevence sociálně nežádoucích jevů v armádě**

Název BP v angličtině: **Prevention of Socially Undesirable Phenomena in Army**

Vedoucí práce: Mgr. Jan Jihlavec, DiS.

Konzultant:

Termín odevzdání: 15. 4. 2010

Poznámka: Podmínky pro zadání práce jsou k nahlédnutí na katedrách. Katedry rovněž formulují podrobnosti zadání. Zásady pro zpracování BP jsou k dispozici ve dvou verzích (stručně, resp. metodické pokyny) na katedrách a na Děkanátě Fakulty přírodovědně-humanitní a pedagogické TU v Liberci.

V Liberci dne 20. 3. 2009

Název BP: PREVENCE SOCIÁLNĚ NEŽÁDOUCÍCH JEVŮ V ARMÁDĚ

Vedoucí práce: Mgr. Jan Jihlavec, DiS. Podpis:.....

Cíl: Analýza preventivních opatření k eliminaci výskytu sociálně nežádoucích jevů v Armádě České republiky

Požadavky: Formulace teoretických východisek
Příprava výzkumu
Sběr dat
Interpretace a vyhodnocení dat
Formulace závěru

Metody: Analýza dokumentů, dotazník.

Literatura: MARHOUNOVÁ, J., NEŠPOR, K. Alkoholici, fetišáci a gambleři. 1. vyd. Praha: Empatie, 1995. ISBN 80-901618-9-8.
SKÁLA, J. a kolektiv. Závislost na alkoholu a jiných drogách. 1. vyd. Praha: Avicenum, 1987.
VÁGNEROVÁ, M. Psychopatologie pro pracovníky policie a vězeňské služby. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2003. ISBN 80-7083-703-9.
VÁGNEROVÁ, M. Psychopatologie pro pomáhající profese. 3. vyd. Praha: Portál, 2004. ISBN 978-80-7364-414-4.
NAKONEČNÝ, M. Lidské emoce. Praha: Academia, 2002. ISBN 80-200-0763-6.
SOCHŮREK, J. Úvod do sociální patologie, 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2009. ISBN 978-80-7372-448-1.

Čestné prohlášení

Název práce: Prevence sociálně nežádoucích jevů v armádě

Jméno a příjmení autora: Vladimíra Tocháčková

Osobní číslo: P07000432

Byl/a jsem seznámen/a s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména § 60 – školní dílo.

Prohlašuji, že má bakalářská práce je ve smyslu autorského zákona výhradně mým autorským dílem.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracoval/a samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce a konzultantem.

Prohlašuji, že jsem do informačního systému STAG vložil/a elektronickou verzi mé bakalářské práce, která je identická s tištěnou verzí předkládanou k obhajobě a uvedl/a jsem všechny systémem požadované informace pravdivě.

V Liberci dne: 31. 8. 2011

Vladimíra Tocháčková

Poděkování

Tímto bych chtěla velmi poděkovat především mému vedoucímu práce Mgr. Janu Jihlavecovi za jeho odborný, profesionální a vstřícný přístup při zpracování této práce. Dále bych chtěla poděkovat majoru Mgr. Dušanu Brázdílkovi za jeho odborné připomínky a vstřícnou pomoc při psaní bakalářské práce. Děkuji také manželovi a své rodině za podporu a pomoc, kterou mi věnovali po celou dobu studia.

Anotace

Název bakalářské práce: Prevence sociálně nežádoucích jevů v armádě

Jméno a příjmení autora: Vladimíra Tocháčková

Akademický rok odevzdání bakalářské práce: 2010/2011

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Jan Jihlavec

Resumé:

Bakalářská práce se zabývala sociálně nežádoucími jevy v Armádě České republiky. Jejím cílem bylo zmapovat postoje vojenských policistů z oddělení dopravní a pořádkové služby a oddělení obecné kriminality, členů komisí prevence sociálně nežádoucích jevů, vrchních praporčíků a velitelů útvarů v teritoriu Velitelství Vojenské policie Stará Boleslav k výskytu sociálně nežádoucích jevů v Armádě České republiky a k prováděné preventivní činnosti. V teoretické části jsme vymezili základní pojmy týkající se této problematiky v obecné rovině. Věnovali jsme se jednotlivým sociálně nežádoucím jevům a také samotné preventivní činnosti v uvedené oblasti. Praktická část byla věnována empirickému šetření s využitím dotazníku, jehož cílem bylo zjistit názory, zda je osvěta v oblasti prevence sociálně nežádoucích jevů důležitá, nezbytná a především, zda účinně působí. Vyplněním dotazníku bylo osloveno 84 příslušníků Armády České republiky. Na základě zjištěných skutečností se domníváme, že výskyt sociálně nežádoucích jevů v Armádě České republiky je zde v dnešní době správně eliminován. Zásadní vliv na správně prováděnou preventivní činnost a případné zamezení přetrvávání sociálně nežádoucích jevů v Armádě České republiky má v neposlední řadě i samotný přístup a osobní postoj shora uvedených k této problematice.

Klíčová slova: prevence, opatření, sociálně nežádoucí jev, alkohol, omamné a psychotropní látky, šikana, extremismus

Annotation

Thesis title: PREVENTION OF SOCIALLY UNDERSIRABLE PHENOMENA IN ARMY

Name and surname of the author: Vladimíra Tocháčková

Academic year of submission thesis: 2010/2011

The Bachelor Thesis Work Supervisor: Mgr. Jan Jihlavec

Abstract:

This thesis dealt with socially undesirable phenomena in the Army of the Czech Republic. Its aim was to map the attitudes of military officers from the department of transport and police services department and general crime prevention committee members socially undesirable phenomena, Chief warrant officers and commanders of units in the territory of the Military Police Command to Stara Boleslav of socially undesirable phenomena in the Army of the Czech Republic and carried out preventive activities. In the theoretical part, we define basic concepts relating to this issue in general. We address each of socially undesirable phenomena themselves and also preventive activities in the area. The practical part was devoted to empirical investigation using a questionnaire that aimed to insure the views of whether public education in the field of prevention of socially undesirable phenomena is important, necessary and particularly if operating effectively. By completing the questionnaire was addressed 84 members of the Army of the Czech Republic. Based on the findings, we believe that the presence of socially undesirable phenomena in the Army of the Czech Republic is today correctly eliminated. Major impact on the operation of any preventive action and avoid the persistence of social phenomena in the Army of the Czech Republic is not least the attitude and the personal attitude of the above on this issue.

Key words: prevention, action, socially undesirable phenomenon, alcohol, narcotics and psychotropic substances, bullying, extremism

Obsah

TEORETICKÉ ZPRACOVÁNÍ

Seznam grafů.....	9
Úvod.....	10
1 Vymezení základních pojmů.....	12
1.1 Sociální deviace	12
1.1.1 Dělení sociální deviace	13
1.2 Sociální patologie.....	14
1.3 Socializace	14
1.3.1 Hodnotová orientace	15
1.3.2 Hierarchie hodnot.....	15
1.4 Morálka	15
2 Charakteristika vybraných sociálně nežádoucích jevů	17
2.1 Zneužívání drog	17
2.1.1 Vývoj závislosti na psychotropních látkách.....	18
2.1.2 Toxikomanie v Armádě České republiky	19
2.2 Požívání alkoholu.....	20
2.2.1 Vývoj závislosti na alkoholu	21
2.2.2 Psychické a somatické poruchy	22
2.2.3 Alkohol v Armádě České republiky.....	23
2.3 Agrese	26
2.3.1 Šikana.....	27
2.3.2 Šikana v Armádě České republiky	27
2.4 Extremismus	29
2.4.1 Extremismus v Armádě České republiky.....	29
3 Prevence a preventivní činnost v Armádě České republiky	31
4 Postihy příslušníků Armády České republiky	36
5 Shrnutí.....	37

PRAKTICKÉ ZPRACOVÁNÍ

6 Cíl praktické části.....	38
7 Hlavní předpoklady práce	39
Předpoklad 1	39
Předpoklad 2	39
Předpoklad 3	39
Předpoklad 4	39
8 Použité metody a techniky průzkumu	40
9 Charakteristika zkoumaného vzorku.....	41
10 Vyhodnocení dotazníkového šetření	42
11 Vyhodnocení předpokladů	55
Závěr	57
Doporučení.....	59
Seznam použitých zdrojů	60
Seznam příloh	62

Seznam grafů

Graf 1 - Role respondenta v Armádě České republiky

Graf 2 – Vztah respondenta k alkoholu

Graf 3 – Míra tolerance požití alkoholu v zaměstnání u podřízených

Graf 4 – Užití některé psychotropní nebo omamné látky respondentem

Graf 5 – Míra tolerance požití některé psychotropní a omamné látky v zaměstnání u podřízených

Graf 6 – Setkání respondenta se šikanou od zrušení základní vojenské služby

Graf 7 – Tolerance jakékoliv formy šikany u podřízených

Graf 8 – Setkání respondenta s projevem extremismu v Armádě České republiky

Graf 9 – Tolerance projevů extremismu u podřízených

Graf 10 – Postoj respondenta k příčinám vzniku sociálně nežádoucích jevů u příslušníků Armády České republiky

Graf 11 – Jak velkou závažnost respondent přisuzuje sociálně nežádoucím jevům v Armádě České republiky

Graf 12 – Informovanost respondenta o aktuálních počtech případů sociálně nežádoucích jevů v Armádě České republiky

Graf 13 – Hodnocení aktuálních počtů případů sociálně nežádoucích jevů v Armádě České republiky

Graf 14 – Hodnocení vývoje sociálně nežádoucích jevů v Armádě České republiky za posledních 5 let

Graf 15 – Četnost provádění preventivní činnosti u útvaru

Graf 16 – Názor respondenta na dostatečnost prevence sociálně nežádoucích jevů v Armádě České republiky

Graf 17 – Možnost účasti respondenta a jeho podřízených na besedách o sociálně nežádoucích jevech

Graf 18 – Názor respondenta na smysl besed

Úvod

Autorka této práce pracovala v letech 2002–2009 u Velitelství Vojenské policie Stará Boleslav. Činnost Vojenské policie se jí vždy zdála být velmi zajímavá, a proto se rozhodla zvolit téma „Prevence sociálně nežádoucích jevů v armádě“ jako námět k bakalářské práci. Práce samotná má za cíl popsat nejčastěji se vyskytující druhy sociálně nežádoucích jevů (dále SNJ) a s tím spojená preventivní opatření konaná v rámci rezortu Ministerstva obrany (dále MO). SNJ jsou jedním ze závažných problémů, s kterými se potýká každá společnost, organizace či složka státu, tedy i Armáda České republiky (dále AČR). Každá však na ně nahlíží v závislosti na specifiká daná jejich konkrétními cíli. SNJ v AČR negativně působí na její klíčové kompetence a zároveň ovlivňují i kvalitu života vojáků z povolání a občanských zaměstnanců včetně jejich rodinných příslušníků. Pro zaměstnance armády je tedy důležité vyvarovat se jakéhokoliv závadového jednání. V opačném případě musí počítat s kázeňským trestem nebo dokonce s ukončením služebního poměru a jako občanský zaměstnanec s potrestáním dle zákoníku práce nebo ukončením pracovního poměru (viz kapitola 4). SNJ je v dnešní době důležité především předcházet. Je tedy nezbytné se jimi nejen zabývat a minimalizovat jejich negativní dopad, ale hlavně se výrazným způsobem věnovat jejich prevenci. Některé z nich mohou totiž způsobovat nemalé škody a jiné mohou být pro společnost dokonce ohrožujícím elementem jejího stabilního fungování. Jednotlivé členy společnosti pak tyto jevy mnohdy obtěžují a dokonce i poškozují kvalitu jejich každodenního života. Proto si společnost proti nim utváří určité obranné mechanismy a instituce, které se jimi zabývají, hledají efektivní způsoby jejich prevence, případně způsoby, jak jim účinně a účelně čelit. I AČR si tak školí vlastní pracovníky a nejsou to jen vojenští policisté, kteří se zabývají osvětou, samotnou prevencí a řešením přestupků a odhalováním trestných činů v oblasti SNJ.

V teoretické části se pokusíme vymezit základní pojmy týkající se této problematiky v obecné rovině. Věnujeme se také samotné preventivní činnosti v uvedené oblasti. Větší pozornost bude zaměřena na problematiku konkrétních SNJ, které se dle množství zjištěných případů, řešených Vojenskou policií (dále VP), v AČR častěji vyskytují. Praktická část pak bude věnována empirickému šetření s využitím dotazníku, jehož cílem bude zjistit postoje vojenských policistů z oddělení dopravní a pořádkové služby a oddělení obecné kriminality, členů komisí prevence SNJ, vrchních praporčíků a velitelů útvarů v teritoriu Velitelství Vojenské policie

Stará Boleslav, kteří se preventivní činností dle služební náplně zabývají. Pomocí tohoto empirického šetření chceme vysledovat, jaké jsou postoje příslušníků AČR výše jmenovaných pracovních zařazení k vykonávané preventivní činnosti v oblasti SNJ. Dále chceme zjistit názory, jaká důležitost je z jejich strany kladena na osvětu v oblasti prevence, neboť se domníváme, že samotný přístup shora uvedených příslušníků k této problematice a jejich osobní postoj má vliv na správně prováděnou preventivní činnost a tím zamezení přetrvávání či úplnou eliminaci SNJ u AČR. Poznatky získané z provedeného průzkumu by pak v budoucnu mohly být využity v praxi.

I. TEORETICKÉ ZPRACOVÁNÍ PROBLÉMU

1 Vymezení základních pojmů

1.1 Sociální deviace

Termín sociální deviace představuje jakékoliv porušení nebo odchylku od některé ze sociálních norem dané společnosti. „Sociální deviace je v tomto pojetí chápána jako narušení jakékoliv společenské normy, nikoliv pouze normy právně, morálně nebo nábožensky sankcionované.“¹ Sociální norma je termínem zahrnujícím „obecná, společensky přijatá, uznávaná a tím závazná pravidla, vymezující více či méně očekávané standardizované způsoby chování příslušníků určitého sociálního útvaru, popř. kultury; jejich nedodržení je společensky trestáno a utlumováno, dodržování preferováno a odměňováno.“² Dle Sochůrka sociální normy dělíme na:

- **společenské návyky**, které představují názor společnosti o tom, co se sluší a nesluší. Nálepku slušného člověka nosí ten, který dodržuje určité obyčeje. Ty se liší dle jednotlivých kultur a jsou proměnlivé v souvislosti s místem a časem;
- **mravy** neboli společenskou morálku, určující co je mravné a nemravné ve společnosti;
- **zákony**, jež jsou předpisy, jejichž porušení je společností zpravidla odsuzováno a trestáno;
- **tabu**, které je spojováno především s tím, co je v největším rozporu s morálkou v dané společnosti.³

¹ SOCHŮREK, J. *Vybrané kapitoly ze sociální patologie 1. díl., Úvod do sociální patologie, sociálně patologické skupiny*, 1. vydání. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2001. ISBN 80- 7083-494-3. strana 9.

² GEIST, B. *Sociologický slovník*. 1. vydání. Praha: Victoria Publishing, 1992. ISBN 80-85605-28-7. strana 248.

³ SOCHŮREK, J. *Vybrané kapitoly ze sociální patologie 1. díl., Úvod do sociální patologie, sociálně patologické skupiny*, 1. vydání. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2001. ISBN 80- 7083-494-3. strana 14.

„Jako deviantní je označováno takové chování, které porušuje obecně uznávanou sociální normu. Obvykle se za tuto normu považuje chování středních vrstev.“⁴

1.1.1 Dělení sociální deviace

Dle Sochůrka lze sociální deviaci na rozdíl od sociální patologie rozdělit na negativní a pozitivní. „Cílem tohoto členění je poukázat na skutečnost, že **sociální deviace je každá odchylka od normy.**“⁵ Hrčka sociální deviace rozděluje do čtyř skupin stavů:

- **zjevné, rozpoznané a označované deviantní chování**
- **zjevné, rozpoznané a označované poruchy psychických funkcí** tak, jak je popisuje psychopatologie;
- **zjevné, rozpoznané a označované deviantní fyzické charakteristiky**, jako jsou tělesné nemoci, smyslová postižení a podobně;
- **zjevné, rozpoznané a označované deviantní sociální charakteristiky** (bývalý vězeň, bývalý psychiatrický pacient, stabilizovaný alkoholik atd.) při současném „normálním“ vzhledu a chování.⁶

Kraus sociální deviace rozděluje do tří rovin podle stupně závažnosti a společenské nebezpečnosti na:

- **negativní sociální jevy**, které se vyskytují v každé společnosti a jsou považovány za nebezpečné až po překročení určité hranice, kdy jsou pro společnost zátěží a problémem (např. nezaměstnanost, rozvodovost atd.);
- **asociální jednání**, které představuje závažnější problém, protože již narušuje chod společnosti, její ekonomické, politické a morální zásady (např. pornografie, působení extrémních hnutí a sekt apod.). Pokud člověk záměrně porušuje sociální normy, aniž zpochybňuje jejich platnost, hovoříme o tak zvaném „aberantním chování“;

⁴ SOCHŮREK, J. *Úvod do sociální patologie*. 1. vydání. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2009. ISBN 978-80-7372-448-1. strana 40.

⁵ SOCHŮREK, J. *Úvod do sociální patologie*. 1. vydání. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2009. ISBN 978-80-7372-448-1. strana 11.

⁶ SOCHŮREK, J. *Úvod do sociální patologie*. 1. Vydání. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2009. ISBN 987-80-7372-448-1. strana 11

- **sociálně patologické jevy** jsou nejproblematictější z těchto tří skupin, nejvíce ohrožují společnost a mají největší negativní důsledky (např. toxikomanie, kriminalita, sebevraždnost).⁷

1.2 Sociální patologie

Ve svém původním významu termín sociální patologie představoval velmi širokou oblast sociálních jevů jako například kriminalitu, sebevraždnost, prostituci, alkoholismus, drogové závislosti, týrání a zneužívání dětí, veksláctví, a podobně. Termín sociální patologie zavedl Herbert Spencer. S tímto termínem pracovali i další američtí sociologové, jejichž cílem bylo hledání prostředků pro odstranění takzvaných sociálních chorob. Dle Hartla se jedná o „zastaralý výraz pro odvětví *sociologie* zabývající se průběhem a podmínkami abnormálních soc. procesů, jako je kriminalita, toxikomanie, pracovní úrazy, dopravní nehodovost apod.“⁸ I přesto, že se dnešní sociologie přiklání spíše k názvu sociální deviace, my pro potřeby této práce použijeme pojem sociálně nežádoucí jevy, který je tak v rezortu obecně znám.

1.3 Socializace

Socializace neboli začleňování člověka do společnosti, je z hlediska vzniku sociálních deviací velice důležitá. V rámci socializace se každý člověk seznamuje s jinými hodnotami, jimiž se daná skupina, ve které vyrůstá, vyznačuje. Socializace může být dále definována jako určité formování a růst osobnosti pod vlivem vnějších podnětů z prostředí, v němž vyrůstá. Jedná se především o začlenění se člověka v rodině, ve škole, ale i o nalezení své vlastní role v dané společnosti. „Specifickým výsledkem socializace pak je jedinec jako individuální a jedinečná osobnost, která v sobě zahrnuje kognitivní komponenty, tj. myšlení, víru, vnímání, paměť atd.,

⁷ KRAUS, B., HRONCOVÁ, J. a kol. *Sociální ochrana*. 1. Vydání. Hradec Králové: Gaudeamus, 2007. ISBN 987-80-7041-896-3, strana 31

⁸ HARTL, P. *Psychologický slovník*. 1. vydání. Praha: Budka Jiří, 1993. ISBN 80-90 15 49-0-5. strana 143.

emocionální komponenty jako jsou láska, nenávisť, závist, sympatie, hněv, pýcha a komponenty chování jako jsou kompetence a jiné schopnosti.“⁹

1.3.1 Hodnotová orientace

Do problematiky hodnotové orientace patří postoje, hodnotová hierarchie a charakter člověka. Funkcí postojů je utvrzování jedince ve vztazích, v některých případech upevňují i sebevědomí. Každý jedinec má vlastní systém postojů, ve kterém jsou jednotlivé postoje uspořádány a vzájemně provázány.¹⁰

1.3.2 Hierarchie hodnot

Hodnoty jsou obecným pojmem pro všechno, čeho si ceníme nebo vážíme jako takového, ne jako prostředku k něčemu jinému. Hodnoty pro člověka představují něco vzácného, něco čemu se věnuje, za čím je ochoten jít, něco obětovat.¹¹ Hierarchií hodnot se rozumí sestavení jakéhosi žebříčku hodnot od těch důležitých po ty méně důležité nebo naopak. Každý člověk má, ať už o tom přemýšlí, či nikoliv, svou sestavenou hierarchii hodnot. Samozřejmě, že se tyto hodnoty rozvíjejí a mění po celý život. Na to má vliv především prožívání jednotlivých životních etap, vznik dalších a nových zkušeností a další neméně podstatné věci.

1.4 Morálka

Slovo morálka pochází z latinského slova „mos“, které bylo používáno ve významu mrav, zvyk, obyčej, rozmar, nálada, zvláštnosti, způsob, povaha, vlastnosti, charakter. V mnohé odborné, ale i neodborné literatuře se o morálce dozvíme, že se jedná o samotnou mravní praxi, čili prožívanou lidskou mravnost. Dále ji můžeme chápat jako schopnost člověka řídit se svým nejlepším svědomím a posuzovat své činy, ale i činy druhých, z hlediska dobra a zla. Morálka je soubor principů posuzovaných z hlediska dobra a zla a řídících chování a jednání lidí dané

⁹ JEDLIČKA, R.; KLÍMA, P.; KOČA, J.; NĚMEC, J.; PILAŘ, J.: *Děti a mládež v obtížných životních situacích. Nové pohledy na problematiku životních krizí, deviací a úlohu pomáhajících profesí*. 1. vydání. Plzeň: Themis, 2004, ISBN 80-7312-038-0. strana 16.

¹⁰ JEDLIČKA, R.; KLÍMA, P.; KOČA, J.; NĚMEC, J.; PILAŘ, J.: *Děti a mládež v obtížných životních situacích. Nové pohledy na problematiku životních krizí, deviací a úlohu pomáhající profesí*. 1. Vydání. Plzeň: Themis, 2004. ISBN 80-7312-038-0. strana 16

¹¹ SOKOL, J., *Malá filosofie člověka a Slovník filosofických pojmů*. Praha: Nakladatelství Vyšehrad, 1998. strana 303

společnosti. Základem morálky je mravní kodex, který lze chápat jako vnitřní víru, přesvědčení a dále jako vnější principy, které jsou vyžadovány společností.¹²

Tyto dvě podkapitoly jsme v této práci uvedli zcela záměrně a to proto, že si myslíme, že hodnoty a jejich hierarchie a morálka každého příslušníka AČR má vliv především při jeho prvním rozhodnutí pro vstup do AČR. Pojem socializace je pak o to složitější při vytváření své pozice (pro někoho zcela nové) v zaměstnání. V rezortu MO je těmto tématům věnována větší pozornost zejména při výběru uchazečů pomocí psychologických testů a samozřejmě s tím souvisejících výpisů z rejstříku trestů, které musí každý uchazeč doložit.

¹² HARTL, P., HARTLOVÁ, P. *Psychologický slovník*. 1. Vydání. Praha: Portál, 2004. ISBN 978-80-7367-569-1. strana 327

2 Charakteristika vybraných sociálně nežádoucích jevů

Níže uvedené SNJ jsou vybrány na základě množství zjištěných případů, řešených VP, které vypovídá o nejčastějším výskytu v Armádě České republiky. Pro potřeby této práce použijeme pojem SNJ, který je v rezortu MO obecně znám i přesto, že se současná sociologie přiklání spíše k názvu sociální deviace a sociálně deviantnímu chování.

2.1 Zneužívání drog

Drogy jsou látky mající vliv především na psychiku člověka. „Jako psychoaktivní označujeme látky, které po aplikaci (např. požití, injekční aplikaci, inhalaci) mění psychický stav, obvykle subjektivně žádoucím způsobem.“¹³ Dle Vágnerové je motivace k užívání psychoaktivních látek různého původu. Někteří se požitím těchto látek snaží oddálit své problémy a uniknout tak realitě a jejich řešení. Jiní vidí v užívání psychoaktivních látek určité uspokojení, zahánějí tak stereotyp, anebo se chtějí jen začlenit do určité skupiny a být akceptováni lidmi, pro které je jejich užívání standardním chováním.¹⁴

- **psychoaktivní látkou** neboli substancí je každá látka, jež po vstřebání v organismu způsobuje ovlivnění duševních procesů a nemusí vyvolávat závislost;
- **psychotropní látkou** je možno označit látky, které již představují možné riziko závislosti;
- **drogou** se obecně rozumí látka, která může léčit nemoci a zvyšovat nebo snižovat tělesnou a duševní pohodu. V užším a nejpoužívanějším významu droga představuje nelegální látku.

¹³ VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese: variabilita a patologie lidské psychiky*. 1. vydání, Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-214-9. strana 288.

¹⁴ VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese: variabilita a patologie lidské psychiky*. 1. vydání, Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-214-9. strana 288.

Nejčastějšími nelegálními látkami vyskytujícími se v rezortu MO jsou marihuana a pervitin. Látky sloužící pro změnu nálady, vědomí, povzbuzení nebo tlumení psychických a tělesných funkcí živého organismu:

- **marihuana** – je droga, která je složena z usušených a rozmělněných listů a vrchní rostlinné okvětní části konopí. Nejpodstatnější chemickou složkou konopí jsou cannabinoidy. V případech užití marihuany můžeme sledovat zarudlost v očích, zrychlený puls, sucho v ústech, hlad, únavu, nezájem a zhoršenou schopnost soustředění se;
- **pervitin** - je syntetická stimulační droga, která nemá fyzické abstinenční příznaky, ale vyvolává silnou psychickou závislost – člověk ztrácí zájem o cokoli jiného kromě drogy. Časové úseky mezi jednotlivými dávkami se postupně zkracují. V případech užití pervitinu sledujeme zrychlený tep, rozšířené zornice, neposednost, podrážděnost a podezíravost.

2.1.1 Vývoj závislosti na psychotropních látkách

O syndromu závislosti lze hovořit, jedná-li se o silnou touhu po látce během jednoho měsíce anebo v kratších intervalech během jednoho roku. Během této doby přestává fungovat kontrola užívání těchto látek a po jejich odnětí dochází k fyzické a psychické závislosti a vytváření větší tolerance organismu vůči těmto látkám.

- **fyzická závislost** se projevuje v podobě bolestivých svalových křečí, pocení, návalů horka a chladna, nespavostí atd. Tyto projevy se mohou vyskytnout po prudkém snížení této dávky anebo přímo jejím vysazením;
- **psychická závislost** se projevuje především velkou touhou si navodit pocit pohody a zahnat úzkost a napětí, které je typické. Projevy této závislosti přetrvávají déle než tělesné příznaky;
- **zkřížená závislost** potlačuje příznaky vyvolané odnětím jiné látky.¹⁵

Pravděpodobnost vzniku drogové závislosti je vyšší u lidí, kteří se vyznačují zvýšenou citlivostí, zranitelností a úzkostí. Dále u lidí trpících komplexem méněcennosti, u lidí extrovertních, u těch, kteří mají časté konflikty se svým okolím

¹⁵ PAVLOVSKÝ, P. a kolektiv., *Soudní psychologie a psychiatrie*. 1. Vydání. Praha: Grada Publishing, 2001. ISBN 80-247-0181-2. strana 41 – 42.

a jsou agresivní. Tato pravděpodobnost také vzniká u lidí žijících v prostředí, kde se již někdo závislý vyskytuje a u lidí trpících duševní poruchou nebo dlouhodobou nemocí. Na vznik drogové závislosti má vliv zejména typ, charakter a dostupnost drogy. Dále struktura osobnosti spojená s působením sociálního prostředí, tedy vlivem zejména společenským a psychologickým. Dalším podnětem je samozřejmě spouštěcí nebo provokující faktor.¹⁶

2.1.2 Toxikomanie v Armádě České republiky

Současná situace v oblasti toxikomanie v AČR je, dle statistik VP a porovnáním dřívějších období, relativně příznivá. Doba základní vojenské služby, kdy bylo zdokumentováno zpravidla až dvě stě případů užívání a držení drog (především marihuany) za rok, již skončila. Je zřejmé, že drogy sice nepatří k nejvíce zastoupeným případům, ale vzhledem k možným následkům nelze tuto oblast podceňovat. Drogová trestná činnost patří sama o sobě mezi závažné druhy kriminality. Drogová závislost a její následky, jakož i následky trestné činnosti páchané pod vlivem omamných a psychotropních látek v AČR, kde se nachází různé zbraňové systémy, speciální druhy materiálu včetně nebezpečného a probíhá bojový výcvik (jak na území České republiky, tak v prostorech nasazení v rámci zahraničních operací), mohou mít tak mnohem závažnější následky než v prostředí civilním. Efektivita odhalování a časová náročnost objasňování této trestné činnosti VP je ovlivněna celou řadou faktorů, které kladou na pověřené orgány VP vysoké odborné, materiální a organizační nároky. Mezi tyto faktory patří zejména vysoká míra latence, provázanost s civilním prostředím, nedostatečná legislativní úprava oprávnění VP, dobrá organizovanost pachatelů a její utajování. Úspěšnost odhalování a objasňování této trestné činnosti je rovněž přímo závislá na spolupráci s ostatními složkami státní správy a souvisí i se správně zvolenou taktikou. Pro podezření ze spáchání protiprávního jednání na úseku drogové kriminality a sekundární drogové kriminality bylo ve výcvikovém roce 2009 šetřeno celkem 25 případů. Z toho v 11 případech bylo zahájeno trestní řízení pro podezření ze spáchání trestného činu, ve 3 případech bylo šetřeno podezření ze spáchání přestupku a v 11 případech bylo

¹⁶ SOCHŮREK, J., *Úvod do sociální patologie*. 1. Vydání. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2009. ISBN 978-80-7372-448-1. strana 110 – 111.

prováděno šetření poznatku. V roce 2010 bylo šetřeno celkem 27 případů z drogové kriminality. Z toho v 10 případech bylo zahájeno trestní stíhání pro podezření ze spáchání trestného činu, v 8 případech bylo šetřeno podezření ze spáchání přestupku a v 9 případech bylo prováděno šetření poznatku.¹⁷

2.2 Požívání alkoholu

„Definice alkoholu je mnoho. Velmi obecně lze konstatovat, že **alkoholik je člověk, jehož pití působí potíže jemu samému, jeho nejbližšímu okolí i společnosti**. Alkoholová závislost vzniká tehdy, jestliže **spotřeba alkoholu u jedince překračuje míru, kterou toleruje jeho okolí i společnost a jeho spotřeba je tak velká, že poškozuje jeho zdraví, vztahy s okolím i společností**.“¹⁸

„Závislost vzniká jako následek dlouhodobého, pravidelného nadužívání alkoholu. Rozvíjí se zpravidla několik let, délka vývoje závislosti je individuálně různá.“¹⁹

„Závislost na alkoholu je směsí choroby a nedisciplinovanosti.“²⁰ Závislost na alkoholu je charakteristická sníženou kontrolou, somatickými, psychickými a sociálními důsledky a odvykacími příznaky. Bylo by snadné vysvětlit užívání a nadužívání alkoholických nápojů jen lidskou špatností, hříšností, hloupostí a neinformovaností. „O něco milosrdnější by bylo konstatování, že lidé se nejdříve podílejí na zvyklostech spojených s alkoholem, které jsou pro určitou společnost příznačné, riskující, že někteří z nich během času zajdou dále, než se všeobecně připouští.“²¹ „Alkohol působí škodlivě na morální vlastnosti, narušuje rodinné soužití, oslabuje, až zcela znemožňuje ekonomickou činnost a podlamuje tělesné i duševní zdraví.“²²

Alkohol začíná v těle působit tehdy, když se vstřebá do krevního oběhu. U někoho se můžou účinky alkoholu projevit již po pár minutách, v organismu ale přetrvává mnoho hodin. Alkohol způsobuje různé účinky. Záleží na tom, kolik se ho vypije, jak je silný, jestli ho dotyčný vypije na lačný žaludek anebo po jídle,

¹⁷ Interní dokument – Výroční zpráva Vojenské policie 2009 a 2010

¹⁸ SOCHŮREK, J. *Úvod do sociální patologie*. 1. vydání. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2009. ISBN 978-80-7372-448-1. strana 112.

¹⁹ VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pracovníky policie a vězeňské služby*. 1. vydání, Liberec: Technická univerzita, 2003. ISBN 80-7083-703-9. strana 71.

²⁰ SKÁLA, J. *Závislost na alkoholu a jiných drogách*. 1. vydání, Praha: Avicenum, 1987, strana 14.

²¹ SKÁLA, J. *...až na dno*. 1. vydání, Praha: Státní zdravotnické nakladatelství, 1960, strana 4.

²² ŠEDIVÝ, V., VÁLKOVÁ, H., *Lidé, alkohol a drogy*. 1. vydání. Praha: Naše vojsko, 1988. strana 87.

dále vše závisí na tělesné kondici a fyzických dispozicích každého jedince. Velkou roli v účincích alkoholu na člověka má zejména činnost vyšší nervové soustavy, látková výměna, popřípadě její poruchy a individuální odlišnosti, činnost žláz s vnitřní sekrecí a tak dále. Alkohol může být jakýmsi předpisem na relaxaci, kterému rozumí všechny kultury světa. Je to droga s rozpornými účinky. V jedné minutě v nás vyvolá pocity lásky, která se ale snadno změní na agresivitu až zuřivost. Odstraňuje zábrany a může tak vyvolat problémy.

2.2.1 Vývoj závislosti na alkoholu

„Nikdo není předurčen k tomu, aby se stal závislým na alkoholu, ale nikdo také nemá předem jistotu, že se jím nestane.“²³

Počátek alkoholismu se dá srovnat se situací, kdy člověk hledá v alkoholu zdroj euforie. Požití alkoholu zpočátku vyjadřuje příjemnou změnu nálady, obveselení, úlevu, odstranění potíží a duševního napětí, snahu o to, dodat si odvalu a tak dále. Počátkem uvolnění v alkoholu mohou být problémy ve vztahu, velmi často také finanční situace, pocit nezvládání svých každodenních povinností, pocit nespolehlivosti. Alkohol v těchto chvílích ulevuje a stává se takzvanou „berličkou“. U žen může být podnětem pro počátky návyku osamostatnění se dětí a tím spojený vznik pocitu nepotřebnosti. U mladistvých se závislost na alkoholu vytváří rychleji, mnohdy je vytvoření závislosti otázkou jen několika měsíců. „Závislost na alkoholu může být psychická (člověk si zvykl řešit problémy únikem do alkoholu a jinak to nedovede) i biologická (projevuje se abstinenčním syndromem).“²⁴ „První krok k chronickému alkoholismu dělá člověk tehdy, když si nedokáže odříct svou obvyklou dávku.“²⁵ Alkohol bývá pro konzumenty zprvu příjemným, ale po pravidelném užívání se začíná výrazně měnit psychika člověka. Vznikem návyku bývá často nejvíce ohrožen ten, kdo alkohol dobře snáší. Obecně se uvádí,

²³ SKÁLA, J. ...až na dno. 1.vydání. Praha: Státní zdravotnické nakladatelství, 1960. strana 39.

²⁴ VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pracovníky policie a vězeňské služby*. 1.vydání. Liberec: Technická univerzita, 2003. ISBN 80-7083-703-9. strana 71.

²⁵ MARHOUNOVÁ, J., NEŠPOR, K., *Alkoholici, fetišci a gambleři*. 1.vydání. Praha: Empatie, 1995. ISBN 80- 901618-9-8. strana 66.

že vznik závislosti trvá deset až patnáct let, v této době se z občasného konzumenta stává pijan.

E. M. Jellinek charakterizoval jednotlivé fáze vzniku alkoholismu takto:

- **počáteční fáze (iniciální)** je specifická vzrůstajícími dávkami a frekvencí požívání alkoholu k navození lepší atmosféry a k potlačení nepříjemných psychických stavů;
- **varovná fáze (prodromální)** se vyznačuje přímo vyhledáváním příležitostí k požití alkoholu. V této fázi si již dotyčný uvědomuje, že jeho pití je ve srovnání s ostatními odlišné a charakteristické častou silnou opilostí;
- **rozhodná (kruciální)** je charakteristická ztrátou kontroly a ovládnutím postiženého;
- **konečná (terminální)** se vyznačuje sníženou tolerancí k alkoholismu a tak zvaným celodenním pitím. V této fázi člověk většinou ztrácí zaměstnání a sociální vazby – především rodinu.²⁶

2.2.2 Psychické a somatické poruchy

Po dlouhodobé konzumaci alkoholických nápojů vznikají takzvané „alkoholické psychózy“. Jako spouštěcí mechanismus některé z alkoholických psychóz může být i docela obyčejná chřipka, která způsobí náhlé oslabení organismu. „Dlouholetým působením alkoholu na lidský organismus, zejména na centrální nervový systém, vznikají různé psychické a somatické poruchy.“²⁷ Tyto poruchy rozdělil Mareček do několika kategorií:

- **alkoholový abstinenční syndrom** - je reakcí na snížení nebo vynechání potřebné dávky alkoholu. Závislý je úzkostný, neklidný, můžou se dostavit i deprese nebo podrážděná nálada. „Abstinenční syndrom je důkazem existující metabolické závislosti na alkoholu“;²⁸

²⁶ SOCHŮREK, J., *Úvod do sociální patologie*. 1. Vydání. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2009. ISBN 978-80-7372-448-1. strana 112 – 113.

²⁷ VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pracovníky policie a vězeňské služby I. vydání*, Liberec: Technická univerzita, 2003. ISBN 80-7083-703-9. strana 74.

²⁸ VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pracovníky policie a vězeňské služby I. vydání*, Liberec: Technická univerzita, 2003. ISBN 80-7083-703-9. strana 74.

- **alkoholový abstinenční syndrom s deliriem** - tato porucha bývá bouřlivější reakcí alkoholika na nedostatek potřebného množství alkoholu. Závislý je velmi neklidný a často pociťuje úzkost. Po určité době se neklid zvyšuje a objevují se poruchy vědomí, bludy a halucinace. Delirium tremens je příznačné obluzené vědomí a třes. Nemocný většinou vidí malá zvířata (nejčastěji bílé myšky) a hmyz, který po něm neustále leze. Tato psychóza obvykle začíná v noci a dotyčný pociťuje strach, je zmatený a ztrácí orientaci;
- **delirium tremens** - obvykle trvá až 72 hodin a mnohdy může skončit i smrtí;
- **alkoholová psychóza a halucinóza** – vzniká jako reakce na snížení dávky alkoholu v krvi. Jejími příznaky jsou nepříjemné sluchové halucinace a sluchové sny;
- **amnestické alkoholové poruchy a demence** – jsou důsledkem dlouholetého nadužívání alkoholu. V důsledku poruchy centrální nervové soustavy se projevují poruchou paměti a postupným úpadkem inteligence. Patří sem tak zvaný „Korzakovův syndrom“, který je charakteristický celkovou tupostí, apatií, úpadkem paměti, demencí a sociální degradací.²⁹

Mezi somatické potíže patří funkční a orgánové poškození, které závisí zejména na množství požitého alkoholu a délce jeho požívání. Tato poškození se týkají zejména oblasti neurologie, poškození oběhové soustavy, jater, ledvin, zažívání, dýchací soustavy a endokrinních změn. „Mění se i zevnějšek chronických alkoholiků, typický je *prosáklý rudomodrý, těstovitě mastný obličej, rozšíření cév, vodnaté oči, váčky pod očima, předčasně zestárlý výraz.*“³⁰

2.2.3 Alkohol v Armádě České republiky

Problémem v AČR je požívání alkoholu v souvislosti s výkonem činností, při níž může voják pod vlivem alkoholu ohrozit život, zdraví osob, či způsobit závažnou škodu. Například při řízení motorových vozidel, ovládání zbraňových systémů a plnění úkolů v polním výcviku. Tyto činnosti vyžadují především dobrý

²⁹ VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pracovníky policie a vězeňské služby 1.vydání*, Liberec: Technická univerzita, 2003. ISBN 80-7083-703-9. strana 74 – 75.

³⁰ VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pracovníky policie a vězeňské služby 1.vydání*, Liberec: Technická univerzita, 2003. ISBN 80-7083-703-9. strana 75.

zrak, posouzení zvuků a krátkou reakční dobu. Alkohol, jako látka s tlumivým účinkem, zhoršuje všechny tři tyto schopnosti. Vlivem alkoholu dochází ke zpomalení reakcí jedince. Mezi nejčastější rizika spojená s požíváním alkoholu a jiných návykových látek v pracovním prostředí patří nižší produktivita práce, úrazy, rizika násilných konfliktů s případným ohrožením dalších osob, poškozování majetku a ekonomických zájmů zaměstnavatele, trestná činnost a další specifické problémy v souvislosti s druhem užívané látky. Působení alkoholu, konopí i dalších látek má velký vliv na riziko vzniku pracovních úrazů. Další riziko představuje ohrožování ostatních osob. K poškozování majetku může docházet přímo (například poškození nějakého zařízení) i nepřímo (například chybná strategická rozhodnutí pracovníka nebo ztráta důvěry). S trestnou činností je spojováno především zneužívání alkoholu a jiných návykových látek, které také může zvýšit riziko násilné i majetkové kriminality v pracovním prostředí.

Spouštěcím mechanismem jednotlivých problémů způsobených alkoholem a jinými návykovými látkami v pracovním prostředí může být bezesporu atmosféra na pracovišti, která vybízí zaměstnance k nezodpovědnému jednání ve vztahu k alkoholu a jiným návykovým látkám. K požívání alkoholu a jiných návykových látek v rezortu dochází obvykle vlivem nadměrného nebo dlouhotrvajícího stresu a dlouhodobou prací přesčas, která může vést ke stavům vyčerpanosti až chronické únavy. Dalším činitelem je dostupnost alkoholu a jiných návykových látek v pracovním prostředí. Existují doklady o velkém snížení spotřeby alkoholu u vojáků, kteří byli nasazeni v zemích, kde je alkohol hůře dostupný. Mezi další nepříznivé faktory může patřit odcizenost, izolovanost, stereotypnost práce, malá možnost se rozhodovat, nuda, sexuální obtěžování, vystavování fyzické nebo slovní agrese a ponižování. Nedostatečný dohled ze strany nadřízených a nepřítomnost jasných, důrazně a soustavně prosazovaných pravidel týkajících se zákazu alkoholu a jiných návykových látek v pracovním prostředí a nepřítomnost soustavných preventivních programů mohou být dalším vodítkem ke vzniku těchto SNJ. Rizika návykových látek, která svým způsobem mohou ovlivnit i mimopracovní prostředí, jsou zřejmá. Intoxikace alkoholem a jinou návykovou látkou v mimopracovním prostředí se následně promítne do prostředí pracovního, kdy mohou vznikat různé pracovní problémy. Dotyčný může být ospalý, pociťovat nevolnost, není schopen plnit pracovní nebo služební úkoly a může mít problémy v interpersonálních vztazích. Pro účely této práce jsou zde výše uvedená data vložena jako důkaz

přítomnosti SNJ v rezortu MO. Níže uvedená data zjevně ukazují důležitost konání preventivních opatření v rezortu, jež by měly zamezit opakování a snížit počty výskytu těchto jevů. V oblasti plnění úkolů VP v programu prevence SNJ, v součinnosti s veliteli policejně chráněných útvarů a zařízení, provedla VP v roce 2009 na území České republiky celkem 697 preventivních kontrol v oblasti dodržování zákazu požívání alkoholu a omamných a psychotropních látek, při nichž bylo prověřeno celkem 3755 osob. Z toho 106 kontrol bylo provedeno na základě vyžádání velitele. U 20 vojáků z povolání a 1 občanského zaměstnance byl zjištěn pozitivní výsledek na přítomnost alkoholu. Dále bylo VP zaznamenáno 10 dopravních nehod pod vlivem alkoholu, při řízení soukromých vozidel bylo zjištěno požití alkoholu ve 22 případech. VP bylo prověřováno také podezření z trestného činu porušování povinnosti dozorčí služby, kterého se dopustil voják v důstojnické hodnosti tím, že se v době, kdy byl zařazen do výkonu celodenní směny jako velitel směny letištního zabezpečení, uvedl požitím alkoholického nápoje do podnapilého stavu a nebyl schopen vykonávat službu. Odborným lékařským vyšetřením byla zjištěna hladina alkoholu v krvi s hodnotou 3‰. Policejní orgán VP po skončení trestního řízení předal spisový materiál příslušnému orgánu Policie České republiky k zahájení trestního stíhání. Dále VP zahájila úkony trestního řízení pro podezření ze spáchání trestných činů ohrožování pod vlivem návykové látky a porušování povinnosti dozorčí služby. Dva příslušníci zahraniční operace se uvedli do podnapilého stavu (2,16 a 2,39‰) v době, kdy byli zařazeni ke službě do hotovostní jednotky s dobou pohotovosti do 4 hodin, a měli přidělenou služební zbraň s municí. V roce 2010 provedla VP na území České republiky celkem 631 preventivních kontrol v této oblasti, při nichž bylo prověřeno celkem 3145 osob. Pozitivní výsledek na přítomnost alkoholu byl zjištěn u 26 vojáků z povolání a 3 občanských zaměstnanců. Vzhledem k menšímu počtu prověřovaných tak vzrostl počet osob, které porušili zákaz požívání alkoholu v zaměstnání nebo před nástupem do něj.³¹

³¹ Interní dokument – Výroční zpráva Vojenské policie 2009 a 2010

2.3 Agrese

SNJ provázené porušováním sociálních norem agresivním chováním jsou spojeny s násilným omezováním základních práv ostatních členů společnosti. V některých případech, ale může agrese „posloužit“ jako nezbytná podmínka k přežití a záchraně. **„Agresivní jednání lze obyčejně interpretovat jako prostředek k uspokojení potřeby** (např. k získání něčeho žádoucího nebo k sebeprosazení).“³² Agresivní chování není dané jen dědičností, ale také záleží na vlivech prostředí, ve kterých se dotyčný pohybuje. Velmi důležitý je vliv rodiny na člověka a její hodnotový systém. Přihlédneme-li tedy k úplnému dětství i styl výchovy a způsob chování rodičů, kteří bývají pro dítě modelem, jsou důležitými prvky v posilování možných agresivních tendencí. Dále společenské klima může přispívat k rozvoji agresivity. Člověk se řadí do určitých sociálních skupin, které však mohou jedince ovlivnit a změnit tak jeho uvažování. Co pro člověka jako pro jedince hraničí s normou nebo je pro něho nemorální může být v přítomnosti ve skupině potlačeno. Člověk ve skupině ztrácí svoji jedinečnost, je anonymní a koná i takové věci, které jsou pro něho v normální situaci nepřijatelné a neshodují se s platnými sociálními normami. Agresivní chování může dále vzniknout jako reakce na neuspokojení různých potřeb jedince, kdy je mnohdy používáno pouze jako prostředek k odreagování se. Také v malých izolovaných skupinách, ze kterých není možné uniknout, vzniká agrese. Agrese je dále používána i jako druh pomsty nebo jako náhradní uspokojování. Velmi běžnou a celkem i tolerovanou se stala agrese, kterou člověk používá při ochraně pro něho důležitých hodnot. Impulzem k tomuto chování je tak především strach ze ztráty, ale třeba i vztek a rozhořčení.³³ „Obránce svým jednáním chrání svůj život nebo zdraví proti fyzickému útoku jiného člověka, a tak tím prosazuje ochranu zákonem chráněných zájmů.“³⁴

A. Heretík agrese rozlišuje na **agresi**, jež je způsobem útočného a násilného a destruktivního chování; **agresivitu**, jež je určitým rysem osobnosti s agresivním

³² VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese: variabilita a patologie lidské psychiky*. 1. vydání, Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-214-9. strana 283.

³³ VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese: variabilita a patologie lidské psychiky*. 1. vydání, Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-214-9. strana 267-268.

³⁴ ČÍRTKOVÁ, L., VITOUŠOVÁ, P. a kolektiv *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů. Příručka pro pomáhající profese*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2007. ISBN 978-80-247-2014-2. strana 104.

reakcemi; **hostilitu**, která představuje postoj charakteristický zatrpklostí, odporem vůči svému okolí, negativismem a nepřátelstvím a **hněv**, neboli zlost se řadí mezi tak zvané stenické emoce.

Nejčastěji se agrese dělí na:

- **instrumentální agrese** - „instrumentální agrese je nástrojem (instrumentem), jak dosáhnout cíle.“³⁵ Dále se dá tato agrese charakterizovat jako předem promyšlené jednání s plánem vlastní realizace. Dotyčný agresor předem zvažuje svá rizika a možné dopady svého jednání, avšak násilí je pro něho nástrojem k dosažení určitého cíle;
- **emocionální agrese** - je nejčastěji spojována s aktuální situací a vzniklými negativními prožitky, které agresor v danou chvíli pociťuje. Tento typ agrese nebývá dopředu plánovaným, propuká náhle bez domyšlení možných následků.³⁶

2.3.1 Šikana

Šikana je jednou z dalších forem nežádoucí agresivity. „**Šikanu lze definovat jako násilně ponižující chování jednotlivce nebo skupiny vůči slabšímu jedinci, který nemůže ze situace uniknout a není schopen se účinně bránit.**“³⁷ Šikanování lze klasifikovat jako závažné porušování a omezování sociálních vztahů, rolí a životních forem, které se projevuje ponižováním, zastrašováním, donucováním, omezováním a týráním druhých osob.

2.3.2 Šikana v Armádě České republiky

Šikana v AČR byla součástí skupinových sociálních norem především za doby základní vojenské služby. Se zrušením základní vojenské služby tak skončila tak

³⁵ SOCHŮREK, J. *Nástin vybraných problémů forenzní psychologie, II. díl, Speciální část*. 1. vydání. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2002. ISBN 80-7083-680-6. strana 10.

³⁶ SOCHŮREK, J. *Nástin vybraných problémů forenzní psychologie, II. díl, Speciální část*. 1. vydání. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2002. ISBN 80-7083-680-6. strana 10-11.

³⁷ VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese: variabilita a patologie lidské psychiky*. 1. vydání, Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-214-9. strana 283.

zvaná ideologie „staromazáctví“ v podobě „nevinných“ žertů, kdy mladí vojáci v těchto aktivitách neviděli nic špatného a neuvědomovali si možné traumatizující důsledky u vojáků se slabší psychikou. Skončila i šikana závažnějšího charakteru a to ekonomická, fyzická a psychická. Přestože tento negativní sociální jev z AČR vymizel je nutno brát na zřetel, že se s jinou formou šikany můžeme v AČR i nadále setkávat. Novým jevem možného narušování vztahů mezi vojáky a občanskými zaměstnanci je způsob jednání, který slouží k získání neoprávněných výhod nebo k zajištění osobního pohodlí – *mobbing a bossing*.

Mobbing - znamená systematické intrikování, šikanování a naschvály na pracovišti ze strany kolegů. Příznačným jevem je cíl někoho aktivním a trvalým tlakem poškodit. Mobbing představuje soustavné útoky spolupracovníků proti určitému člověku, který je tak pomalu zaháněn do úplné izolace. Je pomlouván, ponižován, zesměšňován, napadán a osočován. Nejčastěji se s tímto jevem setkáváme mezi spolupracovníky, ale mobbingu se může dopustit i nadřízený vůči nadřízenému. Za mobbing se považují akce, které mohou poškozeného znevážit, snížit jeho sebeúctu a sebevědomí anebo mu způsobit škody na jeho zdraví. Následky mobbingu pak mohou sahát od četných psychosomatických poruch a potíží k sebepoškozování a dokonce i k sebevraždě.

Bossing – se používá jako termín pro šikanující chování nadřízených vůči podřízeným. Chování těchto vedoucích zaměstnanců můžeme spatřovat například v odmítání udělování dovolené svým podřízeným nebo třeba v pohrůžkách udělení výpovědi. Pro bossing je také příznačné zabraňování svým podřízeným přístupu k informacím, které potřebuje k práci.

S ohledem na právní stránku věci je pro diagnostikování mobbingu nebo bossingu a možného postihu dle ustanovení trestního zákona rozhodné úmyslnost tohoto jednání; jednání, jež splňuje znaky konkrétního trestného činu; průkaznost úmyslu pachatele a míra společenské nebezpečnosti.

2.4 Extremismus

V posledních letech je pojem extremismus velmi diskutabilním tématem, a to nejen v celospolečenském kontextu, ale bohužel i v AČR. Vzhledem k tomu, že extremismus je zejména pojem politologický, je z hlediska právního velmi obtížné vymezit jeho definici. Samotné vymezení do jasných mantinelů se do současné doby nepodařilo. Jako pojem vznikl až ve druhé polovině 20. století v souvislosti s formováním negativního názoru na předešlé fašistické, anarchistické a komunistické systémy. Pojem extremismus se dle definice uváděné ve Zprávě o problematice extremismu na území ČR, která je užívána do současnosti, jsou označovány vyhraněné, ideologické postoje, které vybočují z ústavních a zákonných norem.

Mezi principy patří úcta k právům a svobodám člověka a občana; svrchovaný, jednotný a demokratický právní stát; nezměnitelnost podstatných náležitostí demokratického právního státu; svrchovanost lidu; soutěž politických stran respektujících základní demokratické principy a odmítajících násilí jako prostředek k prosazování svých zájmů; ochrana menšin při rozhodování většiny; svoboda a rovnost lidí v důstojnosti a právech, nezadatelnost, nezczitelnost, nepromlčitelnost a nezrušitelnost základních práv a svobod bez rozdílu pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, víry a náboženství, politického nebo jiného smýšlení, národního a sociálního původu, příslušnosti k národnosti nebo etnické menšině, majetku, rodu nebo jiného postavení. Jedná se o **pravicový extremismus** (neonacismus, nacionalismus), **levicový extremismus** (dogmatický komunismus, anarchismus, ekoextremismus), **náboženský extremismus** (islamismus, etnický extremismus).³⁸

2.4.1 Extremismus v Armádě České republiky

V rezortu MO jde především o snahy příznivců těchto skupin a hnutí získat znalosti z výcviku v AČR, popřípadě zmapovat možnost opatření materiálu a zbraní pro svoji činnost. Charakterem své činnosti a s ohledem na zastávané názory je vojenská služba pro příznivce těchto hnutí a skupin velmi blízká, zejména

³⁸ MAREŠ, M. *Manuál pro PČR Extremismus, MVČR odbor bezpečnostní politiky 2006*

vzhledem k organizovanosti a určitému řádu, který je zde vyžadován. Na druhou stranu nelze opomenout fakt, že část mladých lidí mohla k těmto názorům inklinovat ve svém mládí a v současné době již skutečně tyto názory nezastávají a jedná se pouze o jejich minulost. Vzhledem k militantním sklonům zejména pravicového extremismu, jejich kladnému vztahu k pořádku a kázni a s ohledem na poznatky týkající se jejich zájmu o službu v AČR je zde v největší míře věnována pozornost právě těmto skupinám a hnutím. Oblast extremismu a jeho propojení do armády úzce souvisí s věkovou skladbou nejčastějších pachatelů extremisticky orientovaných trestných činů. Dokumentace těchto jednání a činnost VP ve spolupráci s velitelskými orgány je velmi široká. Vzhledem k tomu, že dochází k zasahování do práv a svobod člověka, je třeba každý případ posuzovat individuálně a zadokumentovat všechny dostupné okolnosti. Je třeba si také uvědomit, že ve většině případů jde i o zásah do života mladých lidí a jejich způsobu obživy. Z tohoto pohledu se určitě jedná o velice citlivou oblast, kde se dotčení brání a chrání svá práva. Na druhou stranu nelze dopustit, aby se v AČR rozvíjely myšlenky a činnost extremistů, nebo aby byly v rámci jejího výcviku a materiálního vybavení získávány znalosti a prostředky pro činnost takovýchto skupin.

AČR je součástí systému, vůči němuž je veden boj. Je zapojena do mezinárodních bezpečnostních organizací, které extremisté vnímají negativně a zároveň se podílí na zahraničních misích, které extremisté odsuzují. Extremisté se mohou v AČR snažit o získání zbraní, o ztížení či zamezení účasti AČR na některých operacích, mohou útočit na vojenskou ostrahu objektů. V opačném případě může být pro některé extremisty AČR i sympatická. Doufají v přesvědčení ostatních vojáků k uskutečnění svých cílů. Extremisté mohou chtít v AČR realizovat své osobní militaristické a psychopatologické ambice. Usilují o službu v AČR, protože zde mohou získat výcvik potřebný pro vlastní boj a mohou zde realizovat špionáž. Extremisté mohou projevovat a prosazovat své názory na zahraničních misích a dostat tím tyto mise do problémů se spojenci i obyvateli území, kde se mise uskutečňuje. Riziko počtu extremistů v AČR není v současné době nijak vysoké, ale i případné jednotlivé případy mohou přispět k jejímu znevěrohodnění. V roce 2009 VP šetřila 10 podezřelých vojáků v činné službě za případy, které souvisely s podezřením ze spáchání protiprávního jednání ve spojitosti extremismem. V roce 2010 VP šetřila 7 případů extremismu.

3 Prevence a preventivní činnost v Armádě České republiky

Termín prevence se používá v souvislosti s opatřeními, která předchází vzniku některého z nežádoucích jevů. Prevenci rozdělujeme na primární, jež se zabývá podmínkami a příčinami vzniku těchto jevů a hledá způsoby, jak jim předcházet. Prevence sekundární se snaží tyto jevy včas podchytit a zamezit jejich expanzi. Prevence terciární je zaměřena na regresi opakování těchto jevů. Prioritním úkolem preventivních opatření v rezortu je prevence primární. Tu si lze jednoduše vysvětlit jako předcházení vzniku SNJ pomocí výchovných, vzdělávacích a volnočasových aktivit, osvěty, poradenství, diagnostiky a informačního systému prevence. Preventivní opatření spočívá v počátku v přijímání osob do služebních a pracovních poměrů a ke studiu na vojenských školách, které nejsou závislé na alkoholu a jiných návykových látkách, a které nemají sklon k nadměrnému požívání těchto produktů a k toxikomanii. Odhalování těchto skutečností je plně v režii těch, kteří jsou pověřeni a odpovědní za výběr uchazečů v rámci přijímacího řízení, které je zaměřeno nejen na fyzické, ale i psychické kompetence přijímaných jedinců. V povinnostech vedoucích zaměstnanců je pak v oblasti prevence průběžně zabezpečovat kontrolu dodržování zákazů požívání alkoholických nápojů či zneužívání jiných návykových látek na pracovištích, v pracovní době i mimo ně. A to v rozsahu nejméně čtyřikrát ročně. O výsledcích provedení těchto kontrol a případně o přijatých opatřeních, která jsou jasně stanovena se pořizují zápisy. V souvislosti s využíváním primární prevence je významně využívána takzvaná situační prevence, která zakazuje prodávat nebo podávat alkoholické nápoje ve všech prodejnách umístěných ve vojenských objektech anebo jinak umožňovat jejich požívání. V souvislosti s potřebou účinné primární a sekundární prevence nelze opomenout fakt, že příslušníci AČR plní velmi specifické úkoly a to nejen na území České republiky, ale i v zahraničních misích.

U vojenských útvarů a zařízení jsou pro prevenci SNJ zřízeny komise a u organizačních útvarů MO jsou na tuto činnost vyčleněni poradci. Základním dokumentem k této problematice je Projekt prevence sociálně nežádoucích jevů, který se zpracovává vždy na jeden rok. K realizaci tohoto projektu jsou z rozpočtu rezortu MO vyčleňovány finanční prostředky. Jakýmsi garantem pro kvalitní

zaměření těchto projektů je útvar Ředitelství personální podpory, který se věnuje přípravě předsedů, metodiků a poradců po odborné stránce. Všichni tyto pracovníci jsou pravidelně informováni o aktuální problematice v dané oblasti. Jejich činnost je zaměřena na tvorbu programů a projektů primární a sekundární prevence. Primární prevence ve smyslu propagace zdravého aktivního způsobu života bez návykových látek, kouření a s omezením konzumace alkoholických nápojů, dále zabezpečení a realizace vzdělávacích aktivit. V rámci prevence sekundární ve smyslu využívání odborné pomoci při řešení osobních a rodinných problémů zaměstnanců v rezortu. Při tvorbě preventivních programů je neméně důležitá součinnost s místními orgány. Jsou to komise pro prevenci drog a kriminality, pedagogicko-psychologické poradny, protidrogové poradny, protidrogoví koordinátoři, manažeři prevence kriminality, občanská sdružení a podobně.³⁹ **Preventivní činnost v oblasti požívání návykových látek** (alkoholu, omamných a psychotropních látek) je primárně zajištěna existencí namátkových kontrol. Preventivní činnost VP jako taková je v této oblasti zaměřena zejména na častější kontroly a zvýšení preventivního působení především u nejmladších vojenských profesionálů, zpravidla u příslušníků rotmistrovských a praporčických sborů, tedy u těch, kteří nastoupili do armády teprve v nedávné době a jsou ve věku, kdy se formuje jejich osobnost a kdy se utvářejí jejich životní postoje a hodnoty. V oblasti užívání návykových látek jsou nejen v rámci preventivního působení, ale i odhalování existence ovlivněny využívány orientační testy a speciálně cvičení služební psi. Tyto nástroje slouží především k prvotnímu zjištění přítomnosti těchto látek. Na orientační testy a případně následná odborná vyšetření (odběry biologického materiálu) jsou v rámci prevence SNJ v AČR vyčleňovány finanční prostředky. Preventivní kontrolní akce na detekci drog za využití speciálně cvičených psů jsou realizovány rovněž v součinnosti s Policií České republiky a Vězeňskou službou. V případě podezření z požití alkoholu či drog je nutné zvolit vhodná řešení za využití platných právních předpisů a interních normativních aktů.

Represivní úlohu u AČR plní VP, která šetří přestupky a odhaluje trestnou činnost vojáků z povolání a občanských zaměstnanců. Dále také preventivně působí na zaměstnance rezortu osvětovou činností a kontrolou vojenských útvarů a zařízení. Při tomto úzce spolupracuje s Policií České republiky, Městskou policií a Celní správou.

³⁹ Interní dokument – Rozkaz Ministra obrany č. 20/2005. Strana 6

VP v rámci svého rozpočtu vyčleňuje prostředky na zabezpečení orientační diagnostiky alkoholu a omamně psychotropních látek. K orientační dechové zkoušce na přítomnost alkoholu jsou používány kalibrované měřicí přístroje určené pro měření koncentrace alkoholu v dechu. Tyto přístroje procházejí povinnou kontrolou dvakrát ročně. Z důvodu šetření přestupků a trestné činnosti tak VP disponuje přesným měřícím zařízením. K prověřování dodržování zákazů na úseku nealkoholové toxikomanie se využívají jednorázové testy na prokázání omamných a psychotropních látek ze slin, moči nebo potu. Odběr vzorku slin či potu smí provádět proškolená osoba pověřená tímto úkolem. Odběr biologického materiálu (moči či jiných tělních tekutin) je možný pouze lékařem, po kterém následuje laboratorní vyšetření, které provádí pro rezort Ministerstva obrany Ústřední Vojenská nemocnice v Praze nebo Ústav soudního lékařství v Brně.

Dalším dokumentem zabývajícím se touto oblastí je Koncepce prevence sociálně nežádoucích jevů. Nyní na období 2010–2014, Rozkaz Ministra obrany č. 53 z roku 2010, který vychází z analýzy současného stavu, zohledňuje specifika resortu, stanovuje cíle a priority k řešení dané problematiky. Dále zdůrazňuje uplatňování cílevědomého, komplexního a systematického přístupu v oblasti prevence SNJ.

Hlavními cíli projektů prevence SNJ v AČR jsou:

- maximálně omezit vznik SNJ, které ohrožují nejen jedince, ale i majetek vojenské správy a bojeschopnost AČR, zabezpečit kvalitní přípravu a vzdělávání vojáků z povolání a občanských zaměstnanců k výkonu profese a vytvořit příznivé podmínky pro zdravý životní styl vojáků z povolání a občanských zaměstnanců a jejich rodinných příslušníků
- poskytnout ochranu a pomoc před problematikou závislostí včetně zneužívání návykových látek (alkoholu a drog), kriminalitou, nezdravými mezilidskými vztahy včetně diskriminace, nežádoucí agresivitou a nesnášenlivostí, nežádoucími chováními sexuální povahy, korupčním jednáním a dalšími jevy, souvisejícími zejména s nekvalitním (nezdravým) životním stylem, tedy především, co by omezilo dosažení všeho potřebného pro fyzickou a psychickou pohodu člověka (např. zdravá výživa, osobní a duševní hygiena, relaxace, aktivní a pasivní odpočinek, zvládání stresu apod.)
- vytvořit příznivé podmínky pro zdravý životní styl vojáků z povolání a občanských zaměstnanců, jehož součástí je odmítání šikany, rasismu, trestné činnosti, nadměrného požívání alkoholu, kouření, gamblerství a zneužívání drog

- využívat všechny dostupné metody a prostředky k eliminaci sociálně nežádoucích jevů
- zkvalitňovat činnost komise pro prevenci sociálně nežádoucích jevů a jejich spolupráci s ostatními složkami AČR, zdravotnickou, právní a psychologickou službou, s kulturními a tělovýchovnými pracovníky a dalšími subjekty působícími v této oblasti činnosti
- v souladu s Koncepcí prevence SNJ na dané období, účelově vyčlenit finanční prostředky na zabezpečení prevence SNJ, pravidelně analyzovat a kontrolovat jejich využívání a reagovat na stávající situaci a případné změny zájmové orientace cílových skupin.⁴⁰

Přidělené finanční prostředky na prevenci SNJ v rámci programu protidrogové politiky slouží k podpoře činnosti zaměřené zejména na diagnostikování problémů souvisejících se SNJ:

- **diagnostikování drog a alkoholu** – nákup diagnostických přístrojů na zjišťování požití alkoholu a drog
- **zdravotnické, sociologické a psychologické průzkumy** – tisk tiskopisů, dotazníků a brožur; nákup materiálů pro psychologickou a sociologickou diagnostiku související s primární prevencí SNJ
- **další činnosti související s protidrogovou politikou** – uspořádání sportovních akcí a soutěží pořádaných v rámci prevence zneužívání drog a dalších návykových látek, kulturních a kulturně vzdělávacích programů a pořadů s protidrogovou tematikou.

Finanční prostředky na prevenci SNJ jsou dále poskytovány v rámci programu sociální prevence a prevence kriminality a v rezortu MO jsou dlouhodobě rozvíjeny v oblastech vzdělávání prevence sociálně nežádoucích jevů a využívání volného času:

- **vzdělávací akce** jsou určeny pro velitele, členy komisí, lektory a metodiky prevence SNJ. V rámci těchto vzdělávacích akcí je těmto odborníkům

⁴⁰ Interní dokument – Koncepce prevence sociálně nežádoucích jevů 2010 – 2014.

umožněno vzdělávání ve vojenských i civilních zařízeních, nákup odborné literatury, zpracování vlastních skript a učebních pomůcek

- **osvětová činnost pro vojenský a civilní personál** - přednášky, besedy, shromáždění, tisk publikací, plakátů, letáků a jiných tiskovin, materiál pro propagaci a výzdobu
- **kulturní akce na podporu prevence SNJ** - nákup kulturních programů a pořadů, zabezpečení výstav, divadelních představení, soutěží, festivalů, věcné ceny pro účastníky soutěží, nákup permanentních vstupenek na kulturní akce
- **zájmová činnost**
 - sportovní akce a soutěže na podporu prevence SNJ - nákup sportovního materiálu, věcné odměny v soutěžích, pronájem sportovišť a tělovýchovných zařízení, nákup permanentních vstupenek do sportovních zařízení.⁴¹

⁴¹ Interní dokument - Čj. 209-19/2006-4614 Metodické pokyny pro rozpočtování a hodnocení účelnosti výdajů na aktivity související s prevencí sociálně nežádoucích jevů

4 Postihy příslušníků Armády České republiky

Přestože se k AČR na základě vstupních psychologických vyšetření, která provádějí zkušení odborníci, přijímají pouze jedinci s vyšší psychickou odolností, nelze vyloučit možnost, že vyvstálá stresová situace nebude příčinou porušení služebních povinností. Z výše vyjmenovaných SNJ se jedná především o požívání alkoholu, což může mít za následek právě pozitivní výsledek kontroly. Postihy příslušníků AČR se v těchto případech řídí zákonem č. 221/1999 Sb. o vojácích z povolání (dále zákon). Poruší-li voják některé ze svých služebních povinností, vystavuje se nebezpečí uložení kázeňského trestu velitelem dle ustanovení § 54 citovaného zákona. V případech důvodných podezření ze závažného porušení služebních povinností nebo ze spáchání trestného činu může být voják dočasně zproštěn výkonu služby dle ustanovení § 9 shora uvedeného zákona. Z důvodu dočasného zproštění výkonu služby nebo udělení vazby je voják dán do dispozice dle ustanovení § 10 téhož právního předpisu. Voják musí být dle ustanovení § 19 daného zákona propuštěn ze služebního poměru, pokud byl pravomocně odsouzen pro úmyslný trestný čin k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, byl pravomocně odsouzen pro trestný čin a jeho setrvání ve služebním poměru by ohrozilo vážnost ozbrojených sil, stal se členem politické strany, politického hnutí nebo odborové organizace.

V případech propuštění ze služebního poměru dle ustanovení § 19 zákona nemá voják nárok na jakékoliv finanční a výsluhové náležitosti. Pokud trestní řízení skončí jiným než pravomocným rozhodnutím k odsouzení vojáka, je dnem doručení oznámení bývalého vojáka o pravomocném skončení trestního řízení příslušnému orgánu ministerstva zahájeno řízení žádosti o výsluhové náležitosti. Splňuje-li bývalý voják nárok na výsluhové náležitosti, vyplátí se mu zpětně.⁴²

⁴² Zákon o vojácích z povolání č. 221/1999 Sb.

5 Shrnutí

Mezi častěji se vyskytující SNJ v AČR patří zejména problematika požívání alkoholu a psychotropních a omamných látek. Méně častým problémem, ale o to závažnějším jsou projevy agresivity a extremismu, které jsou v poslední době také problémem celospolečenským. Velmi efektivní prevencí v oblasti SNJ v AČR je funkční organizační struktura, přirozená autorita a vysoká profesionalita vedoucího – velitele, lidský přístup k podřízeným, nabídka pozitivních vzorů, prosazování kulturních hodnot, výchova k osobní a společenské statečnosti. Výskyt SNJ v AČR se v dnešní době eliminuje především působením VP a činností velitelů útvarů. **Činnost VP** na úseku preventivních opatření SNJ spočívá v provádění takových opatření, která se snaží předcházet trestné činnosti a podílí se na ochraně vojenského materiálu a ostatního majetku státu, s nímž MO hospodaří. Včasným odhalováním a šetřením protiprávních jednání (trestných činů, přestupků) přispívá bez zbytečných průtahů k včasné realizaci represivních opatření, která ve svém důsledku má rovněž značný preventivní účinek, a to jak pro samotného pachatele protiprávního jednání, tak pro pachatele potencionálního. Pro úspěšné plnění úkolů VP v rámci preventivních činností v oblasti SNJ je pak velmi důležitá zejména odborná připravenost. Vedle pravidelné odborné přípravy stanovené příslušnými programy si vojenští policisté, na základě uzavřených meziresortních dohod, zvyšují svoji kvalifikaci studiem na odborných vysokých školách zaměřených na právní obory. Dále využívají odborné kurzy Ministerstva vnitra České republiky. Vybraní příslušníci VP se rovněž účastní ročního kombinovaného kurzu prevence sociálně nežádoucích jevů organizované MO ČR. **Činnost velitelů útvarů** v oblasti prevence SNJ ukládá oznamovací povinnost při podezření ze spáchání trestného činu, jakožto povinnost vyplývající z legislativních norem, využívání nutných šetření VP ke zjištění osoby podezřelé ze spáchání přestupku a k zajištění důkazních prostředků nezbytných pro pozdější dokazování před správním orgánem.

II. PRAKTICKÉ ZPRACOVÁNÍ PROBLÉMU

6 Cíl praktické části

Cílem této práce bylo zmapovat postoje respondentů k prevenci SNJ v AČR v teritoriu Velitelství Vojenské policie Stará Boleslav, kde autorka práce v letech 2002-2009 pracovala. K průzkumu této problematiky nám posloužilo především dotazníkové šetření. Dotazník byl zaměřen na zjištění postojů Vojenských policistů v oblastech dopravní a pořádkové služby a obecné kriminality, členů komise prevence sociálně nežádoucích jevů, vrchních praporčíků a velitelů útvarů, kteří se preventivní činností sociálně nežádoucích jevů zabývají. Cílem bylo zjistit názory, zda je osvěta v oblasti prevence SNJ z jejich pohledu důležitá, nezbytná a především, zda účinně působí. Výskyt SNJ v AČR je v dnešní době eliminován především působením VP a činností velitelů útvarů. Proto se domníváme, že samotný přístup výše uvedených příslušníků a jejich osobní postoj k této problematice má zásadní vliv na správně prováděnou preventivní činnost a případné zamezení přetrvávání SNJ v rezortu MO. Dále vycházíme z předpokladu, že pro úspěšné plnění úkolů, v rámci prevence SNJ, jmenovaných příslušníků zabývajících se preventivní činností u útvaru a zařízení je velmi důležitá také informovanost vojáků z povolání a občanských zaměstnanců o existenci jednotlivých SNJ, stejně jako o možných přestupcích či trestných činech a následcích v souvislosti s jejich užíváním při výkonu služby i mimo ni. Proto nás v dotazníku dále zajímalo, zda mají vojáci z povolání a občanští zaměstnanci možnost účastnit se osvětové činnosti, případně s jakou pravidelností. Dotazník byl dále zaměřen na to, zda jsou vůbec tyto činnosti prováděny nebo jakým dalším způsobem jsou příslušníci AČR informováni o možných SNJ vyskytujících se v AČR a zda-li vůbec. Dále nás zajímalo, zda by tolerovali (pokud ano, tak v jaké míře) či nikoliv jakýkoliv SNJ u některého ze svých podřízených.

7 Hlavní předpoklady práce

Domníváme se, že získané poznatky a informace od respondentů nám mimo jiné poskytnou odpověď na otázku, zda je vykonávaná preventivní činnost na útvech a zařízeních z pohledu velitelů, vojenských policistů, členů komisí prevence SNJ a vrchních praporčíků dostatečná a s ohledem na cílovou skupinu zda je také účinná.

Předpoklad 1

Lze předpokládat, že 10%-30% respondentů by u svých podřízených tolerovalo nejčastěji se vyskytující SNJ a to požití alkoholu v zaměstnání. Tento předpoklad jsme si zvolili pro jeho samotnou závažnost, neboť míra tolerance nadřízených vůči podřízeným pod vlivem alkoholu může mít za následek způsobení nemalých škod a problémů a to nejen v profesní rovině, kdy může výrazně ovlivňovat výkon příslušníka v rámci jeho služebních povinností, ale také v rovině osobní, kdy může být například příčinou rozpadu rodinného prostředí.

Předpoklad 2

Lze předpokládat, že se 60%–80% respondentů domnívá, že aktuální výskyt SNJ v AČR je obdobný jako v celé společnosti, je tedy normální.

Předpoklad 3

Lze předpokládat, že se 50%-70% respondentů domnívá, že vykonávaná prevence SNJ v AČR je s ohledem na aktuální situaci v ní adekvátní.

Předpoklady 2 a 3 jsme si zvolili záměrně proto, abychom si vytvořili představu o postojích respondentů k aktuálnímu výskytu SNJ v AČR, neboť se domníváme, že získané informace se mohou kladně či záporně odrážet v samotném přístupu k vykonávání preventivní činnosti SNJ.

Předpoklad 4

Lze předpokládat, že 80%-100% respondentů je umožněna účast na besedách a jiné osvětové činnosti věnované tématu SNJ. Stanovený předpoklad by tak měl

potvrdit fakt, že informovanost vojáků z povolání a občanských zaměstnanců je dostatečná a pravidelně organizovaná, přičemž je vhodnou alternativou účinné primární prevence. Z tohoto důvodu očekáváme většinu kladných odpovědí.

8 Použité metody a techniky průzkumu

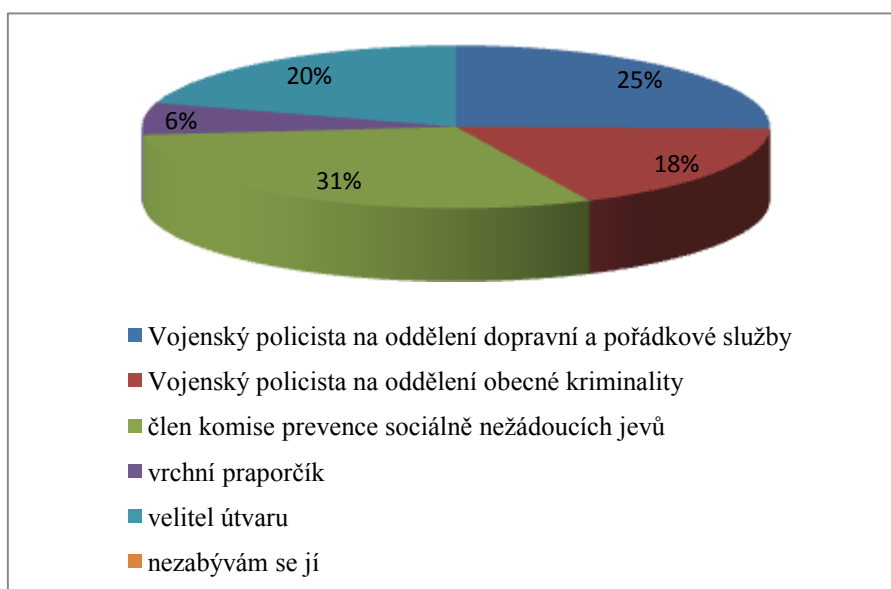
Formulované hlavní předpoklady byly ověřovány pomocí dotazníkového šetření v teritoriu Velitelství Vojenské policie Stará Boleslav, kde autorka práce v letech 2002-2009 pracovala. K vyplnění dotazníku byli osloveni vojenští policisté z oddělení dopravní a pořádkové služby a obecné kriminality, dále členové komise prevence SNJ, vrchní praporčíci a velitelé útvarů, kteří se prevencí SNJ zabývají. Cílem dotazování bylo zjistit, jaké jsou postoje respondentů k vykonávané preventivní činnosti v oblasti SNJ a to nejen z řad příslušníků Vojenské policie Stará Boleslav (ve smyslu policejního orgánu), ale i z útvarů a zařízení spadajících do jejího teritoria. Konkrétně míra tolerance nadřízeného k požití alkoholu v zaměstnání, užití některých omamných a psychotropních látek, projevů šikany a extremismu u svých podřízených a možné příčiny výskytu těchto jevů. Dále zjistit, jak velkou závažnost respondenti připisují SNJ v AČR, jaká je jejich informovanost o aktuální situaci v rezortu a jak tuto aktuální situaci a vývoj za posledních pět let hodnotí. Neméně důležité byly otázky typu, jak často je prováděna preventivní činnost a zda je, dle jejich názoru, prevence SNJ v AČR dostatečná. Na závěr dotazníku byly zařazeny otázky, jaký smysl respondent spatřuje v konání osvěty o SNJ a jakou jinou účinnou prevencí SNJ v AČR by dotazovaný sám navrhl. Metoda tohoto empirického šetření byla použita za účelem ověření si stanovených předpokladů této práce. Obsahová stránka dotazníku je řazena jako příloha č. 1.

9 Charakteristika zkoumaného vzorku

Šetření pomocí dotazníků bylo provedeno u Velitelství Vojenské policie Stará Boleslav a u útvarů a zařízení spadajících pod teritorium Velitelství Vojenské policie Stará Boleslav. Jako výzkumný vzorek jsme si zvolili vojenské policisty z Oddělení dopravní a pořádkové služby a z Oddělení obecné kriminality, členy komisí prevence SNJ, vrchní praporčíky a velitelé útvarů, v jejichž povinnostech je dle Rozkazu ministra obrany č. 20/2005 průběžně zajišťovat a vykonávat činnost v oblasti prevence. V rámci preventivních opatření tito zaměstnanci analyzují stávající stav a na základě evaluace zjištěných dat přistupují k následným opatřením. K vyplnění dotazníku bylo osloveno celkem 84 příslušníků AČR, přičemž z důvodu neúplnosti vyplněných údajů bylo využito 79 dotazníků. Distribuce dotazníku byla provedena v měsíci červnu 2011 osobně autorkou bakalářské práce ve Staré Boleslavi, Liberci, Hradci Králové a v Pardubicích. V ostatních posádkách spadajících do teritoria Velitelství Vojenské policie Stará Boleslav (Žatec, Radošov, Čermná nad Orlicí, Týniště nad Orlicí, Travčice, Jaroměř) byl dotazník distribuován za pomoci autorčiných bývalých kolegů příslušníků VP.

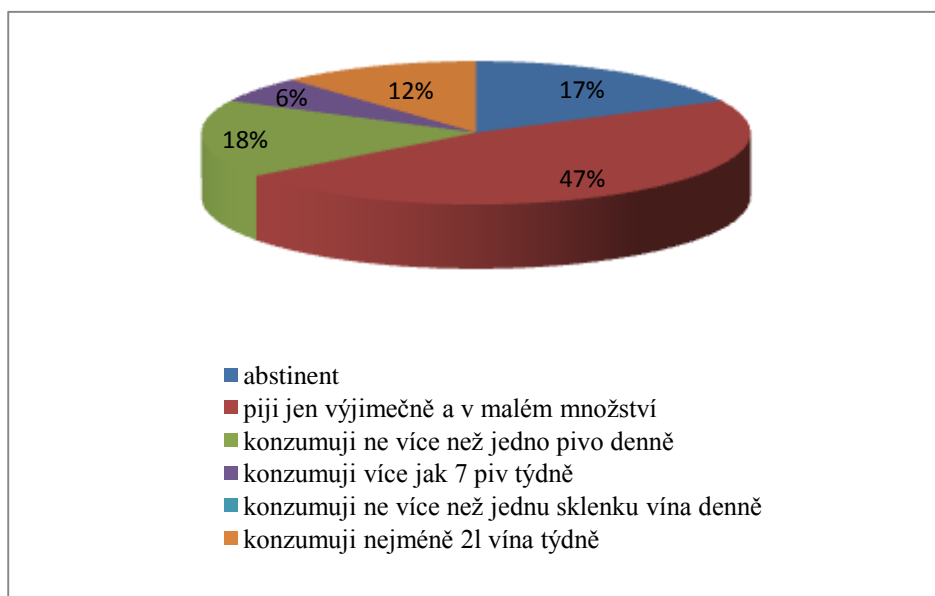
10 Vyhodnocení dotazníkového šetření

Na dotazník plně odpovědělo celkem 79 respondentů z řad náčelníků skupin, oddělení a velitelů útvarů a zařízení v teritoriu Velitelství Vojenské policie Stará Boleslav. Z celkového počtu dotazovaných dotazník vyplnilo 65 mužů a 14 žen. První část dotazníku je zaměřena na respondenta individuálně. Druhá část dotazníku skýtá otázky ohledně informovanosti o prováděné preventivní činnosti SNJ. (Odpověď na dotazníkovou otázku č. 1 je bez grafického zobrazení).

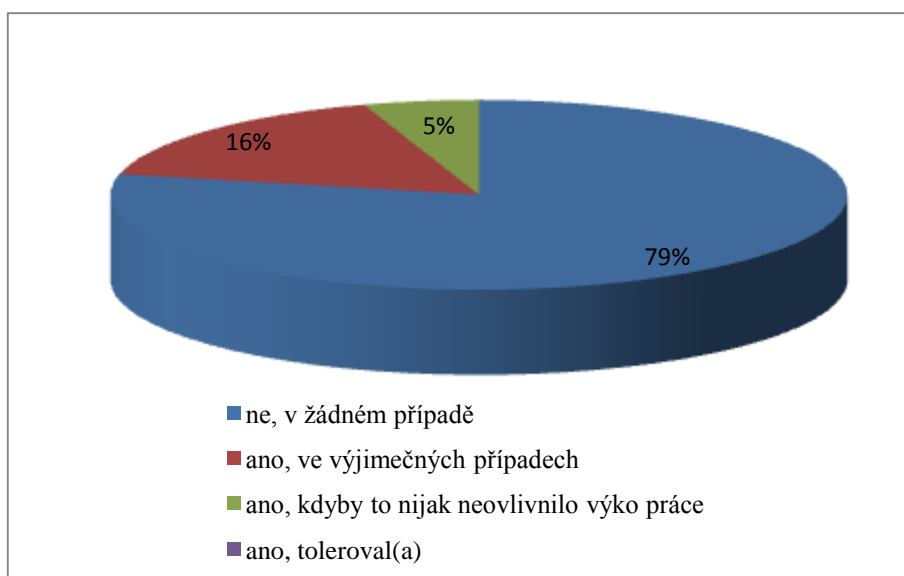
Graf 1 - Role respondenta v Armádě České republiky (otázka č. 2 v dotazníku)

Na dotazník odpovídalo 25% Vojenských policistů z oddělení dopravní a pořádkové služby, 18% Vojenských policistů z oddělení obecné kriminality, 31% členů komise SNJ, 6% vrchních praporčíků a 20% velitelů útvarů. Z grafu jednoznačně vyplývá, že ve struktuře dotazovaných převažují příslušníci s kompetencí nejen tyto nežádoucí jevy zjišťovat a analyzovat, ale následně i přijímat adekvátní opatření.

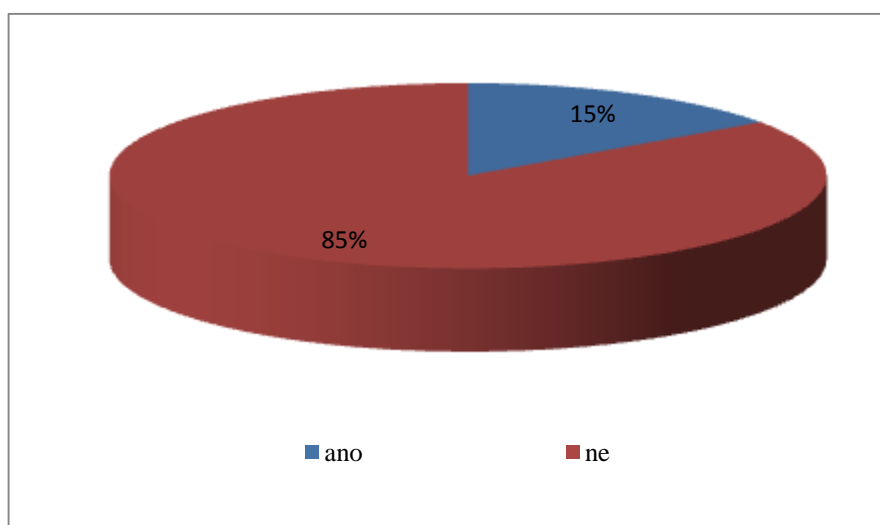
Graf 2 - Vztah respondenta k alkoholu (otázka č. 3 v dotazníku)

Z grafu č. 2 vyplývá, že pouze 17% respondentů zcela abstinguje. 47% respondentů pije alkohol jen výjimečně a v malém množství – například při rodinných oslavách. 18% dotazovaných odpovědělo, že vypije ne více než jedno pivo denně. 6% respondentů konzumuje více jak 7 piv týdně. 12% dotazovaných konzumuje nejméně 2 l vína týdně. Vzhledem ke skutečnosti, že vyjádření k požití tvrdého alkoholu žádný z respondentů nevyplnil, lze předvídat, v souvislosti s celospolečenskou tendencí, že odpovědi na tuto otázku jsou zavádějící.

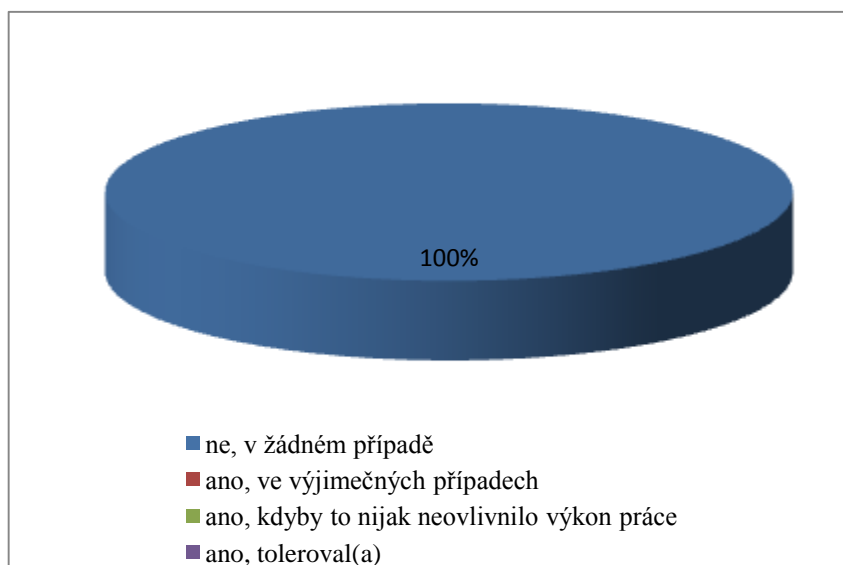
Graf 3 - Míra tolerance požití alkoholu v zaměstnání u podřízených (otázka č. 4 v dotazníku)

Z tohoto grafu vyplývá, že až 79% dotazovaných by v žádném případě netolerovalo požití alkoholu na pracovišti u podřízených. 16% respondentů odpovědělo, že by požití alkoholu sice tolerovalo, ale pouze ve výjimečných případech. Jako příklad bylo uvedeno první zjištění. Myslíme si, že získané informace se mohou kladně odrážet v samotném přístupu k vykonávání prevence SNJ a včasnému odhalení těchto nežádoucích jevů ze strany nadřízených. Současně je tato otázka i jako předpoklad k dané práci – viz dále.

Graf 4 - Užití některé psychotropní nebo omamné látky respondentem (otázka č. 5 v dotazníku)

Z grafu č. 4 vyplývá, že pouze 15% respondentů má zkušenost s užitím některé psychotropní nebo omamné látky. 85% dotazovaných uvádí, že nikoliv. Myslíme si ale, že slovo „pouze“ by bylo vhodné použít v celospolečenském měřítku, kde by mohlo 15% pozitivních odpovědí znamenat opravdový úspěch. V případě profesionální armády by mohlo být toto zjištění diskutabilní v závislosti na stanovených cílech AČR. Dotazníková otázka však nebyla postavena tak, aby zjišťovala stav v době po nástupu k AČR či před ním.

Graf 5 - Míra tolerance požití některé psychotropní a omamné látky v zaměstnání u podřízených (otázka č. 6 v dotazníku)

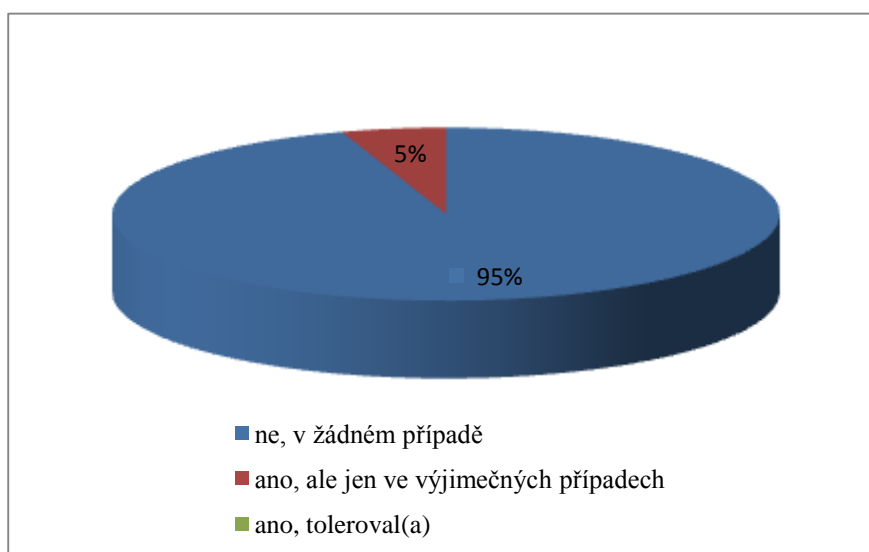
Z tohoto grafu vyplývá, že 100% dotazovaných by v žádném případě netolerovalo požití některé psychotropní a omamné látky v zaměstnání, z čehož je zřejmé, že jejich užití je vnímáno jako velmi závažný a netolerovaný jev oproti požívání alkoholu.

Graf 6 - Setkání respondenta se šikanou od zrušení základní vojenské služby (otázka č. 7 v dotazníku)

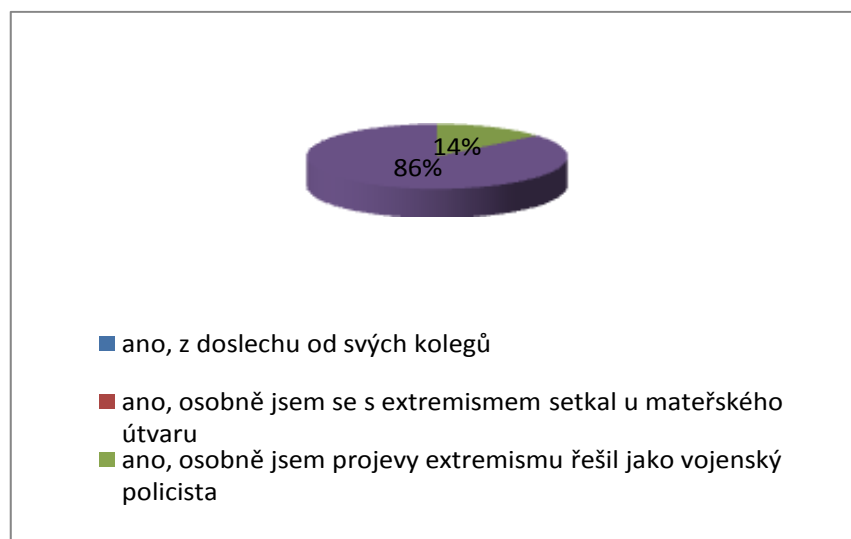
Na otázku, zda se respondent setkal se šikanou od zrušení základní vojenské služby odpovědělo až 38% kladně s tím, že se o konkrétním problému dozvěděli od svých kolegů. 10% respondentů se se šikanou osobně setkalo u mateřského

útvary. 15% respondentů – vojenských policistů šikanu řešilo a 37% se se šikanou nikdy nesetkalo. Z grafu č. 6 tedy vyplývá, že až 63% respondentů o šikaně od zrušení základní vojenské služby nějakým způsobem slyšelo, což může být velmi alarmujícím jevem. AČR jako ozbrojená složka státu klade velký důraz na své potencionální příslušníky už při výběrovém řízení právě z hlediska sledovaných závislostí a výrazně limituje uchazeče při vstupu do jejich řad, proto jsou zjištěné údaje zarážející.

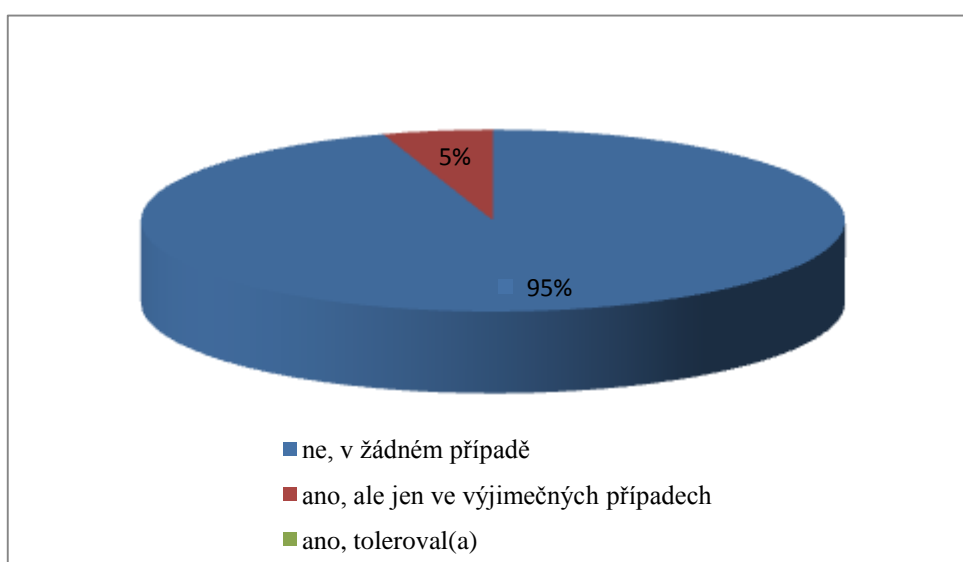
Graf 7 - Tolerance jakékoliv formy šikany u podřízených (otázka č. 8 v dotazníku)

Z tohoto grafu vyplývá, že až 95% respondentů by v žádném případě netolerovalo jakoukoliv formu šikany u svých podřízených. Pouze 5% dotazovaných by šikanu tolerovalo, ale jen ve výjimečných případech (při prvním zjištění). Zcela pozitivně neodpověděl žádný respondent.

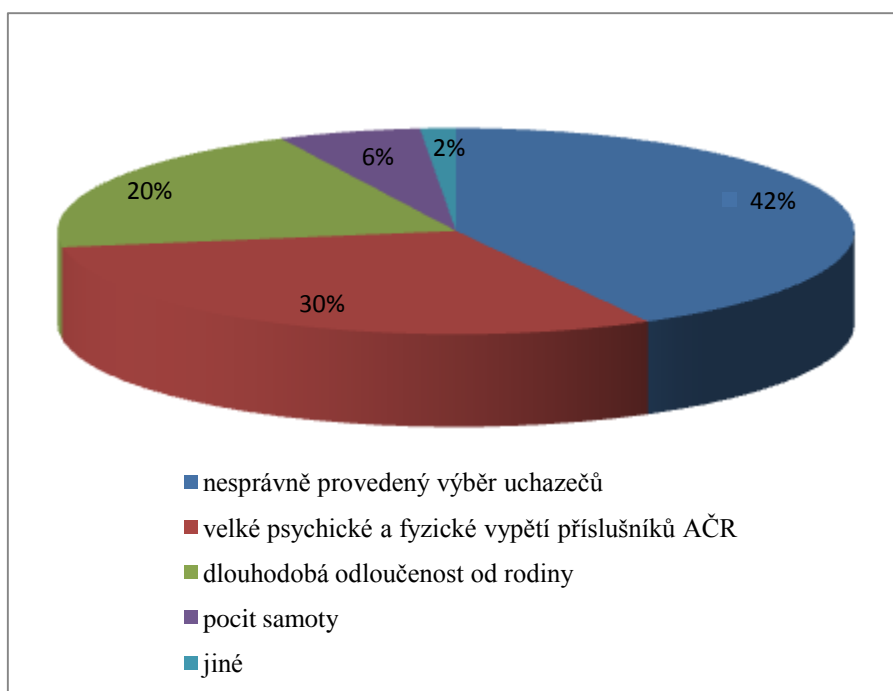
Graf 8 - Setkání respondenta s projevy extremismu v Armádě České republiky (otázka č. 9 v dotazníku)

14% dotazovaných odpovědělo, že extremismus řešilo z úrovně VP. 86% respondentů se nikdy s projevy extremismu nesetkalo. Myslíme si, že riziko počtu extremistů v AČR vyplývající z tohoto grafu, není v současné době nijak vysoké, ale i případné jednotlivé případy mohou přispět ke znevěrohodnění AČR a představují velké riziko u příslušníků konajících své poslání nejen v zahraničních misích.

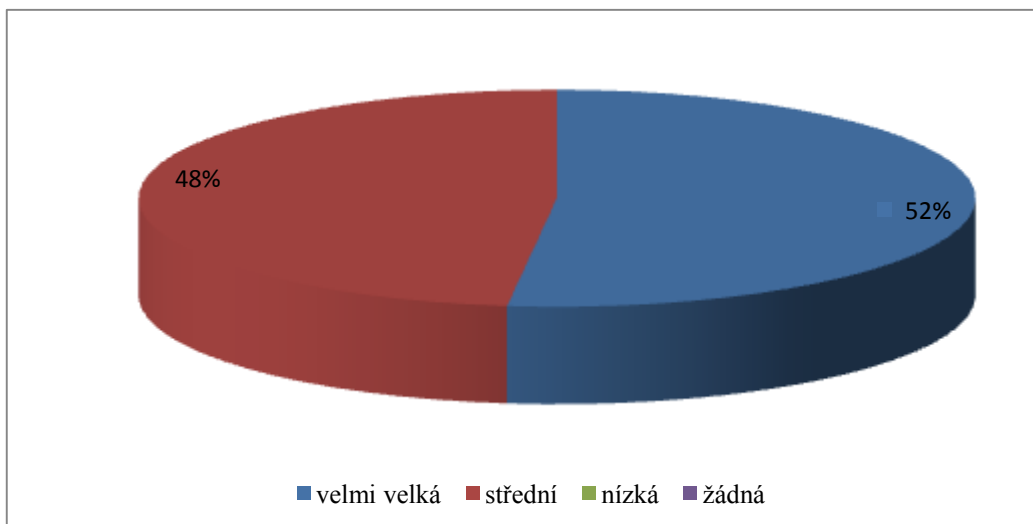
Graf 9 - Tolerance projevů extremismu u podřízených (otázka č. 10 v dotazníku)

Z tohoto grafu vyplývá, že až 95% respondentů by v žádném případě netolerovalo projevy extremismu u svých podřízených. Pouze 5% dotazovaných by tyto projevy tolerovalo, ale jen ve výjimečných případech (při prvním zjištění). Zcela pozitivně neodpověděl žádný respondent.

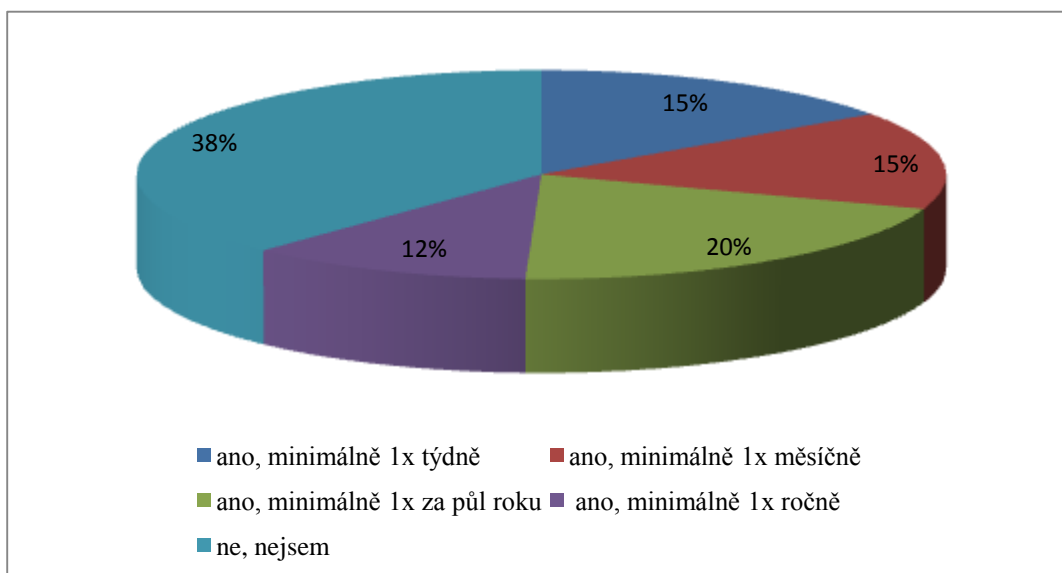
Graf 10 - Postoj respondenta k příčinám vzniku sociálně nežádoucích jevů u příslušníků Armády České republiky (otázka č. 11 v dotazníku)

Až 42% dotazovaných uvádí jako příčinu vzniku SNJ u příslušníků AČR nesprávně provedený výběr uchazečů. Až 30% respondentů uvádí, že vznik SNJ zapříčiňuje velké psychické a fyzické vypětí příslušníků AČR. A 20% dotazovaných klade důraz na dlouhodobou odloučenost od rodiny. Zjištěné informace jsou pro nás alarmující a to z tohoto důvodu: výběr uchazečů do AČR spočívá v odborném lékařském a psychologickém vyšetření a ve zkoušce fyzické zdatnosti, přičemž náročnost a průhlednost celého výběrového řízení je zřejmá. Nebylo by však od věci, s ohledem na zjištěné skutečnosti, věnovat pozornost otázce, na kolik náročnost a skladba výběrového řízení koresponduje s reálnými situacemi, do kterých se příslušníci při výkonu služby dostávají.

Graf 11 - Jak velkou závažnost respondent připsuje sociálně nežádoucím jevům v Armádě České republiky (otázka č. 12 v dotazníku)

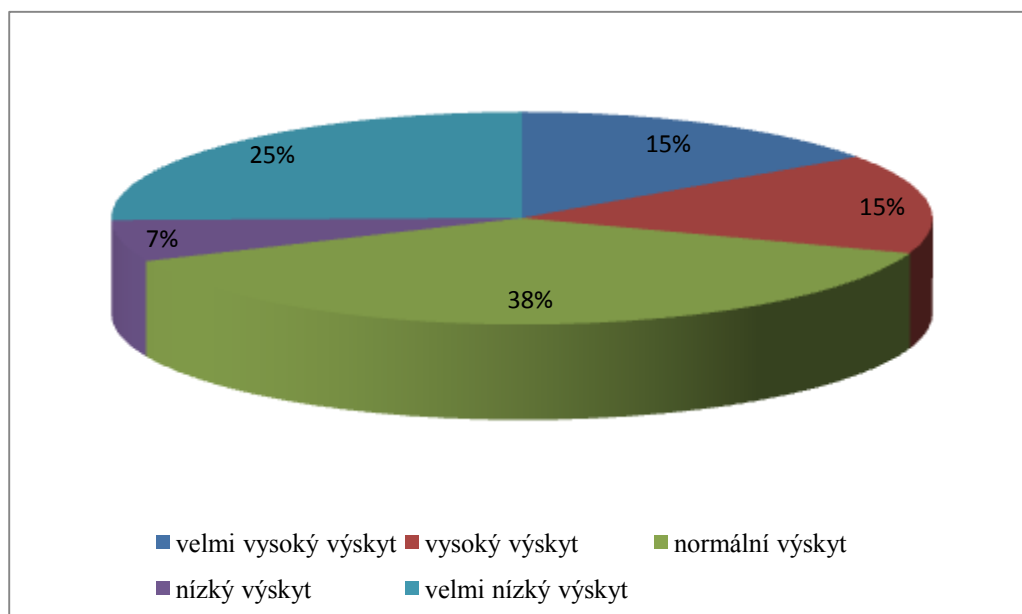
Výsledky tohoto grafu jsou téměř srovnatelné. Z uvedených dat vyplývá, že všichni respondenti připsují velmi velkou (52%) nebo střední (48%) závažnost SNJ v AČR. Odpověď nízkou nebo žádnou nezaškrtl žádný z respondentů. Z tohoto grafu je zřejmé, že se SNJ jsou jedním z limitujících faktorů.

Graf 12 Informovanost respondenta o aktuálních počtech případů sociálně nežádoucích jevů v Armádě České republiky (otázka č. 13 v dotazníku)

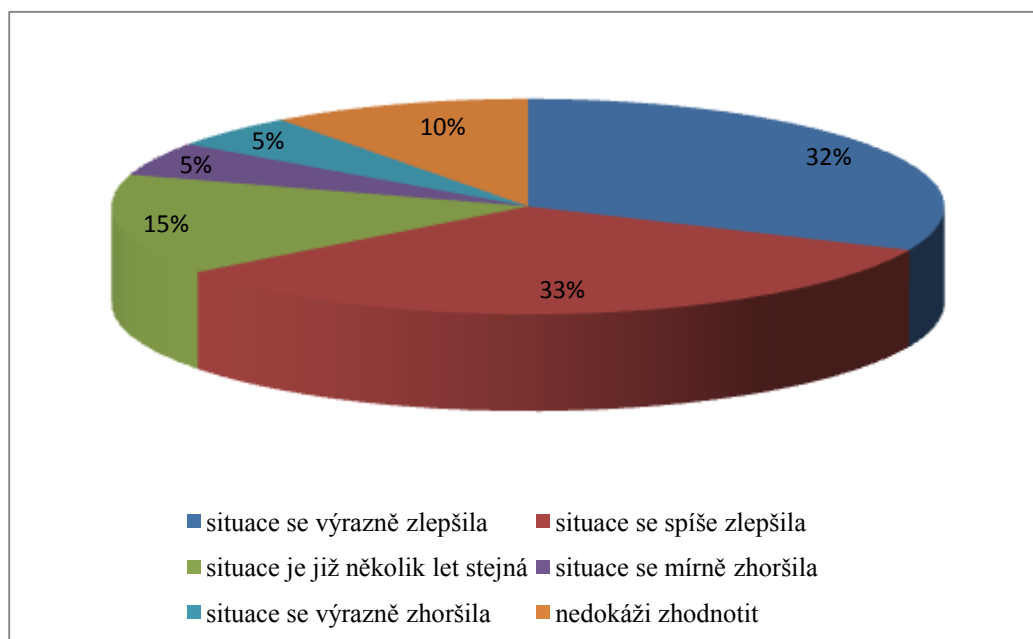
Z grafu č. 12 vyplývají velmi různorodé údaje. 15% respondentů uvedlo, že je s aktuálním počtem případů SNJ v AČR informováno minimálně 1x týdně. 15% respondentů uvádí, že je informováno minimálně 1x měsíčně. Minimálně 1x za půl

roku je informováno 20% dotazovaných. 12% z nich uvedlo, že minimálně 1x ročně a až 38% dotazovaných odpovědělo, že není informováno o aktuálních počtech případů SNJ v AČR vůbec. Z grafu vyplývá jisté nesprávné nastavení systému informovanosti.

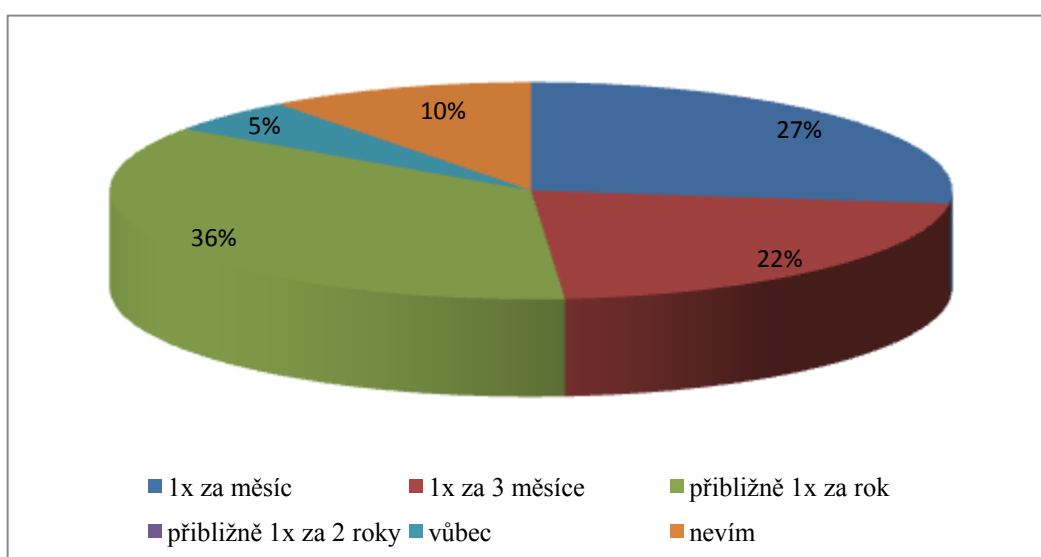
Graf 13 - Hodnocení aktuálních počtů případů sociálně nežádoucích jevů v Armádě České republiky (otázka č. 14 v dotazníku)

Vzhledem ke zjištěným údajům v grafu č. 12, kdy nejsou všichni respondenti stejně a pravidelně informováni, se dá předpokládat, že hodnotili aktuální počty případů SNJ v AČR jen dle svých domněnek a nemůžeme se tak na pravdivost získaných dat patřičně spoléhat. Nejvíce respondentů (38%) výskyt SNJ v AČR hodnotí jako srovnatelný v celé společnosti, tedy obvyklý. Až 25% dotazovaných uvedlo nízký výskyt aktuálních počtů případů. 7% zaškrtnulo odpověď spíše nízký výskyt. Naopak až 30% dotazovaných uvedlo, že počty případů SNJ v AČR považují velmi vysoké (15%) a spíše vysoké (15%). Současně je tato otázka předpokladem k dané práci – viz dále.

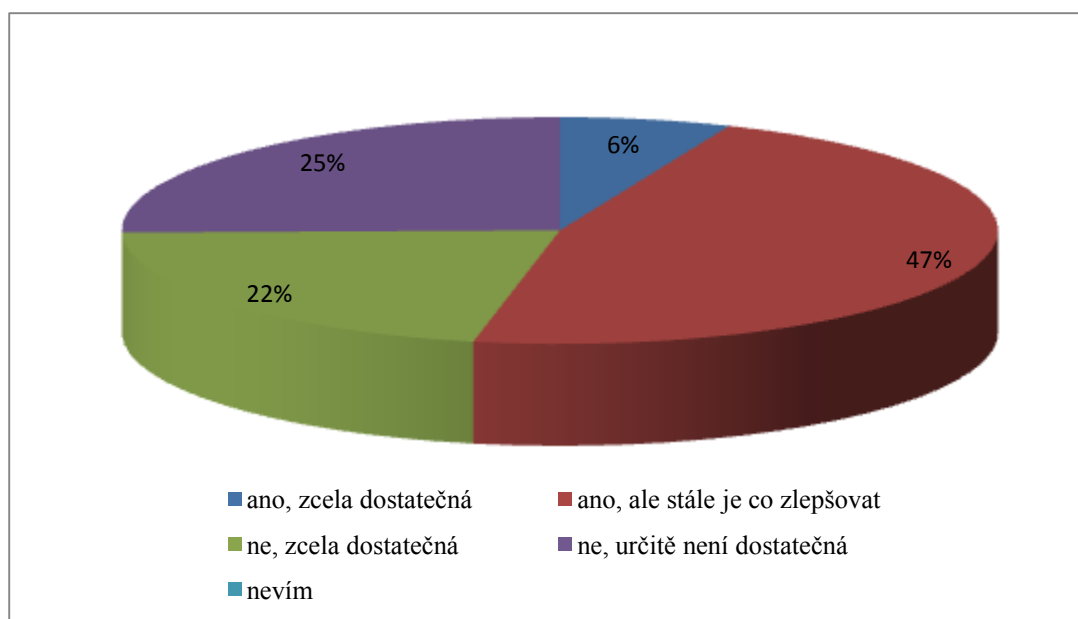
Graf 14 - Hodnocení vývoje sociálně nežádoucích jevů v Armádě České republiky za posledních 5 let (otázka č. 15 v dotazníku)

Výše uvedená data představují většinou pozitivní postoj respondentů k vývoji SNJ v AČR za posledních 5 let. Až 55% respondentů uvedlo, že se situace v rezortu oproti předešlým letům zlepšila, přičemž 32% dotazovaných uvedlo, že se zlepšila výrazně a 33% uvedlo, že se spíše zlepšila. 15% dotazovaných zastává názor, že je situace v rezortu již několik let stále stejná. Pouze 10% respondentů uvedlo zhoršení situace. Mírné zhoršení vidí 5% dotazovaných a výrazné zhoršení odpovědělo 5%. Z tohoto grafu je zřejmé, že prevence a případná represe projevů SNJ je účinná.

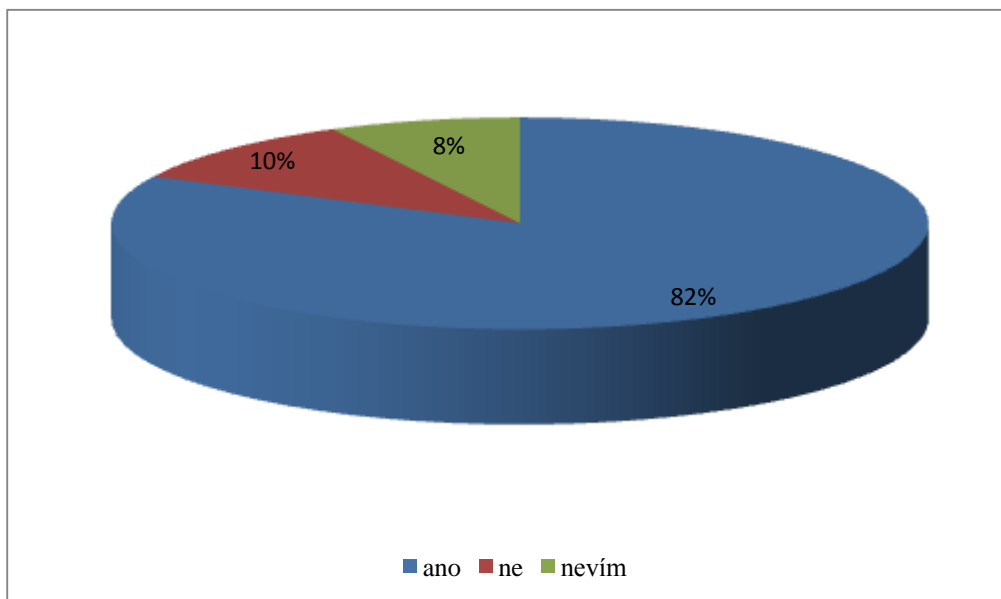
Graf 15 - Četnost provádění preventivní činnosti u útvaru (otázka č. 16 v dotazníku)

Z grafu č. 15 vyplývá, že 85% dotazovaných je prováděna preventivní činnost. A to 1x za měsíc (27%), 1x za 3 měsíce (22%), přibližně 1x za rok (36%). Na otázku přibližně 1x za 2 roky neodpověděl žádný z respondentů. Že není preventivní činnost prováděna vůbec odpovědělo 5% dotazovaných a 10% neví.

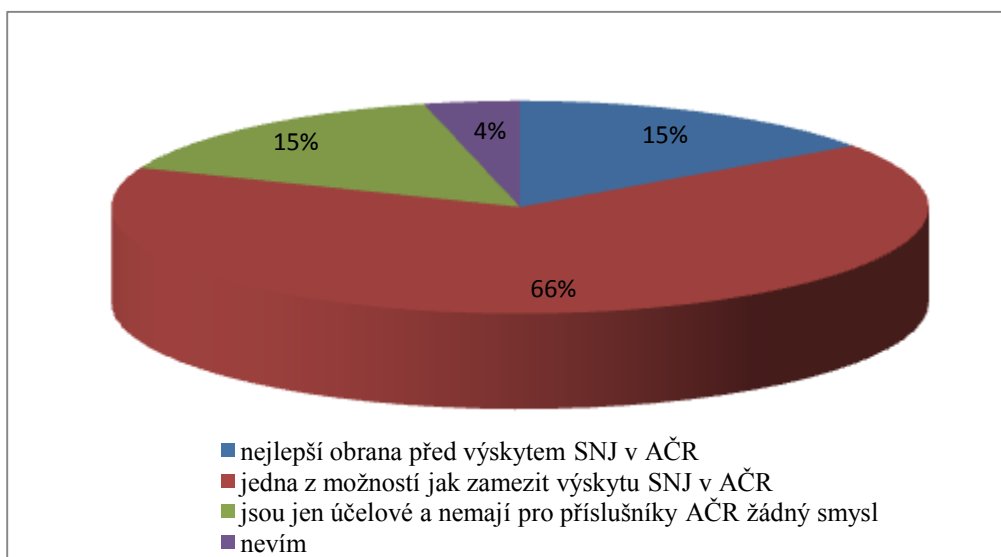
Graf 16 - Názor respondenta na dostatečnost prevence sociálně nežádoucích jevů v Armádě České republiky (otázka č. 17 v dotazníku)

Graf č. 16 znázorňuje názor respondenta o míře dostatečnosti prevence SNJ v AČR. Rozdíl mezi pozitivními a negativními postoji respondentů je nepatrný. 53% odpovědí vyjadřuje, že prevence dostatečná je, přičemž 6% odpovědělo, že je zcela dostatečná a 47% vyjádřilo názor, že ano, ale stále je co zlepšovat. Naopak negativní postoj zaujalo 47%. Z toho 22% uvádí, že prevence SNJ v AČR není zcela dostatečná a 25% odpovědělo, že určitě není dostatečná. Z grafického znázornění je zřejmá polarizace respondentů, která je zcela jistě ovlivněna vlastními zkušenostmi v této oblasti. Současně je tato otázka předpokladem k dané práci – viz dále.

Graf 17 - Možnost účasti respondenta a jeho podřízených na besedách o sociálně nežádoucích jevech (otázka č. 18 v dotazníku)

Graf č. 18 znázorňuje možnost respondentů účastnit se besed o SNJ. 82% odpovědělo pozitivně. 10% je účast na besedách znemožněna zpravidla naléhavějšími úkoly a 8% uvedlo, že neví. Současně je tato otázka předpokladem k dané práci – viz dále.

Graf 18 - Názor respondenta na smysl besed (otázka č. 19 v dotazníku)

Graf č. 18 znázorňuje, že až 81% respondentů pozitivně reaguje na otázku, jaký smysl spatřují v besedách o SNJ. Až 66% dotazovaných uvádí, že besedy jsou jednou z možností, jak zamezit výskytu SNJ v AČR. Dalších 15% uvedlo, že jsou

nejlepší obranou před výskytem SNJ v AČR. Naopak 15% uvedlo, že jsou jen účelové a nemají pro příslušníky AČR žádný smysl a 4% neví. Z grafu je zřejmý zájem o informovanost uvedenou formou.

Tabulka 1

Návrh respondenta na účinnou prevenci sociálně nežádoucích jevů v Armádě České republiky

Nezodpovězená odpověď	23
Nic	16
Správný výběr uchazečů	12
Větší informovanost u útvarů	9
Nevím	8
Větší počet besed o sociálně nežádoucích jevech	2
Více sportovních aktivit	2
Více kulturních a společenských akcí	1
Personální posílení této oblasti – stálý pracovník na každém útvaru	1
Zlepšení zázemí vojáků z povolání	1
Vyčlenění dostatku finančních prostředků na prevenci	1
Výrazně lepší ekonomická stabilita	1
Dostatečná informovanost o dění v AČR	1
Konec propouštění příslušníků AČR	1

Výsledky otázky č. 20 dotazníku jsme pro lepší přehlednost sestavili do tabulky od největšího počtu shodných odpovědí po nejmenší. Z tabulky č. 1 je zřejmé, že představy respondentů jsou velmi rozdílné a jen těžko by se mezi nimi hledal nějaký kompromis. Nejvíce respondentů (23) na tuto otázku neodpovědělo vůbec. 16 dotazovaných nic nenavrhuje a 12 respondentů si myslí, že jako účinná prevence by mohl fungovat správný výběr uchazečů. 9 dotazovaných uvedlo, že by byla vhodná větší informovanost u útvarů a 8 jich neví. Ostatní body z tabulky se dají interpretovat jako názory jednotlivců, které by zřejmě v opravdovém návrhu neměly moc velkou váhu.

11 Vyhodnocení předpokladů

P 1: Lze předpokládat, že 10%-30% respondentů by u svých podřízených tolerovalo nejčastěji se vyskytující SNJ a to požití alkoholu v zaměstnání nebo krátkou dobu před nástupem do zaměstnání, kdy je možné ještě alkohol v krvi zjistit a může tak na vojáka z povolání či občanského zaměstnance ještě negativně působit. Z informací obsažených v grafu č. 3 (otázka č. 4 z dotazníku) vyplývá, že 79% dotazovaných by požití alkoholu u svých podřízených v žádném případě netolerovalo. Zbylých 21% uvádí, že ano, ale jen ve výjimečných případech (16%) a v případech, kdy by to nijak neovlivnilo jejich výkon práce (5%). Platnost předpokladu, že 10%-30% respondentů by u svých podřízených tolerovalo nejčastěji se vyskytující SNJ a to požití alkoholu v zaměstnání se tímto šetřením *p o t v r d i l a*.

P 2: Lze předpokládat, že se 60%–80% respondentů domnívá, že aktuální výskyt SNJ je obdobný jako v celé společnosti, je tedy normální.

Z informací obsažených v grafu č. 13 (otázka č. 14 z dotazníku) vyplývá, že 38% dotazovaných považuje situaci v rezortu jako v celé společnosti, tedy normální. 32% aktuální počty hodnotí jako spíše a velmi nízký výskyt a naopak 30% uvedlo velmi vysoký a spíše vysoký výskyt případů SNJ. Počet pozitivních a negativních odpovědí je tak srovnatelný. Vzhledem k vyhodnoceným odpovědím v grafu č. 12 (otázka č. 13 z dotazníku), kde se respondenti velmi odlišují v odpovědích, jak často jsou informováni o aktuálních počtech SNJ v AČR, můžeme brát tato zjištěná data pouze informativně bez kladení velkého důrazu. Pro potřeby této práce, kdy jsme si stanovili předpoklad, že se 60%-80% respondentů domnívá, že aktuální výskyt SNJ v AČR je obdobný jako v celé společnosti, tedy normální, i přesto můžeme konstatovat, že se předpoklad č. 2 tímto zjištěním *n e p o t v r d i l*.

P 3: Lze předpokládat, že se 50%-70% respondentů domnívá, že vykonávaná prevence SNJ v AČR je dostatečná.

Z informací obsažených v grafu č. 16 (otázka č. 17 z dotazníku) vyplývá, že jen 6% dotazovaných zastává názor, že je prevence SNJ v AČR zcela dostatečná. Až 47% odpovědělo, že je dostatečná, ale stále je co zlepšovat. Negativně odpovědělo 47% dotazovaných. Pro lepší přehlednost 22% uvedlo, že není zcela

dostatečná 25% zastává názor, že není určité dostatečná. Předpoklad č. 3 kdy lze předpokládat, že se 50%-70% respondentů domnívá, že vykonávaná prevence SNJ v AČR je dostatečná se 53% kladných odpovědí *p o t v r d i l*.

P 4: Lze předpokládat, že 80%-100% respondentům je umožněna účast na besedách o SNJ.

Z informací obsažených v grafu č. 17 (otázka č. 18 z dotazníku) vyplývá, že 82% dotazovaných je umožněna účast na besedách o SNJ. Pouze 10% respondentů účast na besedách umožněna není a 8% neví. Z výše uvedeného je zřejmé, že se tento předpoklad *p o t v r d i l*.

Stanovené předpoklady se z větší míry podařilo naplnit. Myslíme si, že získané informace se mohou kladně odrážet v samotném přístupu k vykonávání prevence SNJ a včasnému odhalení těchto nežádoucích jevů ze strany nadřízených.

Závěr

Tato bakalářská práce pojednává o prevenci SNJ v AČR a nežádoucích jevech jako takových. V teoretickém zpracování problému jsme vymezili základní pojmy, SNJ a vykonávanou preventivní činnost v AČR. Detailně jsme zde popsali jednotlivé negativní jevy, které se v AČR nejčastěji vyskytují. Praktické zpracování problému bylo zaměřeno na dotazníkové šetření, jehož cílem bylo zmapovat postoje respondentů k prevenci SNJ v AČR v teritoriu Velitelství Vojenské policie Stará Boleslav, kde autorka práce v letech 2002-2009 pracovala. K průzkumu této problematiky nám posloužil dotazník, jež byl zaměřen na zjištění postojů Vojenských policistů v oblastech dopravní a pořádkové služby a obecné kriminality, členů komise prevence SNJ, vrchních praporčíků a velitelů útvarů, kteří se preventivní činností SNJ zabývají. Cílem bylo zjistit názory, zda je osvěta v oblasti prevence SNJ důležitá, nezbytná a především, zda účinně působí. Cíl práce se na základě zjištěných skutečností a potvrzených předpokladů povedl naplnit. Domníváme se, že výskyt SNJ v AČR je v dnešní době úspěšně eliminován. Myslíme si, že se na předcházení vzniku těchto jevů mohou podílet také morální zásady každého jednotlivce, které ovládají jeho chování a jednání v určité společnosti. Morální zásady vojenského profesionála by tak měly vycházet především z obecných zásad a také z morálních hodnot státu, který voják reprezentuje a brání. Dále se domníváme, že průzkumem získaná data by mohla v praxi posloužit například při zpracování osvětové činnosti. Ze získaných dat vyplývá, že by bylo vhodné se zaměřit na šikanu, její možné důsledky a následky jejího páchání, protože výše uvedené v nás vyvolává jistou obavu, že šikana na útvarech a zařízeních i nadále přetrvává, i přesto, že jsme se domnívali, že tento negativní jev po zrušení vojenské služby zcela vymizel. Důraz by tak měl být kladen především na týmovou spolupráci, neboť ta je základem existence a vysoké výkonnosti a odbornosti příslušníků jednotlivých oddělení a útvarů. Opakem a určitým rizikem v oblasti prevence SNJ se tak může stát právě nezáměr o týmovou spolupráci a špatná komunikace, která je určitým sdělovacím procesem a základním aspektem sociální interakce, při němž si vyměňujeme své názory, zkušenosti a informace. SNJ společnost ohrožují, ohrožovaly a ohrožovat stále budou, proto je nutné utvářet si proti nim určité obranné mechanismy. Ve stanoveném horizontu let 2010-2014 je hlavním cílem rezortu MO předcházet vzniku potencionálních SNJ a eliminovat jejich výskyt.

Důraz by měl být kladen především na zabezpečení primární prevence, která by měla přispět k eliminaci těchto jevů.

Doporučení

SNJ se vyskytují v každé společnosti. Tedy i v AČR se dle zjištěných dat setkáváme s různými druhy nežádoucích jevů. Myslíme si, že tak jako v celospolečenském měřítku tak i v AČR by bylo vhodné zaměřit se především na primární prevenci, která předchází vzniku SNJ v rezortu. Jako primární prevenci by bylo vhodné zvolit správnou, dostatečnou a pravidelně se opakující informovanost vojáků z povolání a občanských zaměstnanců nejen o výskytu těchto jevů. Například u alkoholismu či závislosti na omamných či psychotropních látkách by bylo vhodné informovat příslušníky rezortu také o obecném průběhu těchto závislostí a o možných důsledcích, které by je mohly postihnout. Toto může být zajištěno jen správně vyškolenými a vzdělanými pracovníky MO ČR, kteří se osvětou prevence SNJ zabývají. Dalším doporučením z toho vyplývajícím je tedy možnost vojenských policistů, členů komise SNJ, vrchních praporčíků a velitelů útvarů jako nadřízených orgánů možnost průběžného vzdělávání v této oblasti. Myslíme si, že se velkou měrou v provádění primární prevence podílí i přístup nebo vliv nadřízeného pracovníka vůči podřízenému a vliv kolektivu celkově. Právě kolektiv by se měl pravidelně „utuzovat“ sportovními či kulturními aktivitami a to nejen v kolektivu pracovním, ale i za přispění a účasti rodinných příslušníků. V rámci preventivních opatření by bylo vhodné více spolupracovat s místními orgány a klást důraz na vyšší míru provádění kontrol vojáků z povolání a občanských zaměstnanců. V případě podezření z požití alkoholu či drog zvolit vhodná řešení dle dostupných prostředků a za využití platných zákonných norem a interních normativních aktů. Z řad velitelů, nadřízených a ostatních kolegů je třeba si všimnout nepřírodných způsobů a změn v chování, vystupování a fyzického vzhledu vojáků z povolání a občanských zaměstnanců.

Seznam použitých zdrojů

Čj. 209-19/2006-4614 Metodické pokyny pro rozpočtování a hodnocení účelnosti výdajů na aktivity související s prevencí sociálně nežádoucích jevů

ČÍRTKOVÁ, L., VITOUŠOVÁ, P. a kolektiv *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů. Příručka pro pomáhající profese*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2007. ISBN 978-80-247-2014-2.

GEIST, B. *Sociologický slovník*. 1. vyd. Praha: Victoria Publishing, 1992, ISBN 80-85605-28-7.

HARTL, P., HARTLOVÁ P. *Psychologický slovník*. 1. vyd. Praha: Portál, 2004. ISBN 978-80-7367-569-1.

HARTL, P. *Psychologický slovník*. 1. vyd. Praha: Budka Jiří, 1993. ISBN 80-90 15 49-0-5.

HRČKA, M. *Sociální deviace*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2001. ISBN 80-85850-68-0.

CHMELÍK, J. *Pozornost, úplatek a korupce*. 1. vyd. Praha: Linde, 2003. ISBN 80-7201-434-X.

JEDLIČKA, R., KLÍMA, P., KOČA, J., NĚMEC, J., PILAŘ, J. *Děti a mládež v obtížných životních situacích. Nové pohledy na problematiku životních krizí, deviací a úlohu pomáhajících profesí*. 1. vyd. Plzeň: Themis, 2004. ISBN: 80-7312-038-0.

KRAUS, B., HRONCOVÁ, J. a kol. *Sociální ochrana*. 1. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 2007. ISBN 978-80-7041-896-3.

MAREŠ, M. *Manuál pro PČR Extremismus, MVČR odbor bezpečnostní politiky 2006*.

MARHOUNOVÁ, J., NEŠPOR, K., *Alkoholici, fetišti a gamblerští* 1. vyd. Praha: Empatie, 1995. ISBN 80-901618-9-8.

MUNKOVÁ, G. *Sociální deviace*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2004. ISBN 80-246-0279-2

PAVLOVSKÝ, P. a kolektiv. *Soudní psychologie a psychiatrie*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2001. ISBN 80-247-0181-2.

Rozkaz Ministra obrany č. 20/2005 Prevence sociálně nežádoucích jevů

Rozkaz Ministra obrany č. 53/2010 Prevence sociálně nežádoucích jevů

SKÁLA, J. *...až na dno* 1.vyd. Praha: Státní zdravotnické nakladatelství, 1960.

SKÁLA, J. *Závislost na alkoholu a jiných drogách* 1.vyd. Praha: Avicenum, 1987.

SOCHŮREK, J. *Nástin vybraných problémů forenzní psychologie, II. díl, Speciální část.* 1. vy. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2002. ISBN 80-7083-680-6.

SOCHŮREK, J. *Úvod do sociální patologie.* 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2009. ISBN 978-80-7372-448-1.

SOCHŮREK, J. *Vybrané kapitoly ze sociální patologie 1. díl., Úvod do sociální patologie, sociálně patologické skupiny.* 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2001. ISBN 80-7083-494-3.

ŠEDIVÝ, V., VÁLKOVÁ, H., *Lidé, alkohol a drogy* 1.vyd. Praha: Naše vojsko, 1988.

ŠÍŠKOVÁ, T. *Výchova k toleranci a rasismu. Sborník.* 1. vyd. Praha: Portál, 1998, ISBN 80-7178-285-8.

VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pracovníky policie a vězeňské služby, 2. díl.* 1.vyd. Liberec: Technická univerzita, 2003. ISBN 80-7083-703-9.

VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese: variabilita a patologie lidské psychiky.* 1. vyd. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-214-9.

Zákon č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání

Seznam příloh

Příloha 1 – Anonymní dotazník

Příloha 1 - Anonymní dotazník

Vážená paní, vážený pane. Jsem studentkou Fakulty přírodovědně-humanitní a pedagogické na Technické univerzitě v Liberci, obor Penitenciární péče a dovoluji si Vás požádat o vyplnění dotazníku, který se týká prevence sociálně nežádoucích jevů v Armádě České republiky a je součástí průzkumu, který realizuji pro potřeby své bakalářské práce. Dotazník, prosím, vyplňte zakroužkováním vždy jen jedné odpovědi (kromě otázky č. 3) a u některých otázek Vás žádám vypsát odpověď slovy. Dotazník je anonymní, proto Vás prosím, odpovídejte pravdivě. Za vyplnění dotazníku Vám děkuji.

1. Jste:

- a) muž
- b) žena

2. Jakou roli v Armádě České republiky zastáváte ve spojitosti s prevencí sociálně nežádoucích jevů?

- a) zabývám se jí jako Vojenský policista na oddělení dopravní a pořádkové služby
- b) zabývám se jí jako Vojenský policista na oddělení obecné kriminality
- c) zabývám se jí jako člen komise prevence sociálně nežádoucích jevů
- d) zabývám se jí jako vrchní praporčík
- e) zabývám se jí jako velitel útvaru
- f) nezabývám se jí

3. Jaký vztah k alkoholu máte Vy osobně? (zde můžete zaškrtnout více odpovědí)

- a) žádný – jsem abstinent
- b) alkohol piji jen výjimečně a v malém množství (např. rodinné oslavy)
- c) konzumuji ne více než jedno pivo denně
- d) konzumuji více jak 7 piv týdně
- e) konzumuji ne více než jednu sklenku (0,3 l) vína denně
- f) konzumuji nejméně 2 l vína týdně
- g) konzumuji ne více než jednoho „panáka“ (0,05 l) tvrdého alkoholu denně
- h) konzumuji více jak 0,35 l tvrdého alkoholu týdně

4. Toleroval(a) byste u svých podřízených požití alkoholu v zaměstnání?
- a) ne, v žádném případě
 - b) ano, jen ve výjimečných případech (např. při prvním zjištění)
 - c) ano, kdyby to nijak neovlivnilo jeho (její) výkon práce
 - d) ano, toleroval(a)
5. Kromě alkoholu jste někdy užil(a) některé psychotropní nebo omamné látky?
- a) ano
 - b) ne
6. Toleroval(a) byste u svých podřízených požití některé psychotropní a omamné látky v zaměstnání?
- a) ne, v žádném případě
 - b) ano, ale jen ve výjimečných případech (např. při prvním zjištění)
 - c) ano, kdyby to nijak neovlivnilo jeho (její) výkon práce
 - d) ano, toleroval(a)
7. Setkal(a) jste se v AČR se šikanou od zrušení základní vojenské služby?
- a) ano, z doslechu od svých kolegů
 - b) ano, osobně jsem se se šikanou setkal u mateřského útvaru
 - c) ano, osobně jsem šikanu řešil jako vojenský policista
 - d) ne, nikdy
8. Toleroval(a) byste u svých podřízených jakoukoliv formu šikany?
- a) ne, v žádném případě
 - b) ano, ale jen ve výjimečných případech (např. při prvním zjištění)
 - c) ano, toleroval(a)
9. Setkal(a) jste se v AČR s projevy extremismu?
- a) ano, z doslechu od svých kolegů
 - b) ano, osobně jsem se s extremismem setkal u mateřského útvaru
 - c) ano, osobně jsem projevy extremismu řešil jako vojenský policista
 - d) ne, nikdy
10. Toleroval(a) byste u svých podřízených projevy extremismu?
- a) ne, v žádném případě

- b) ano, ale jen ve výjimečných případech (např. při prvním zjištění)
- c) ano, toleroval(a)

11. Co považujete za příčiny výskytu sociálně nežádoucích jevů u příslušníků AČR (požití alkoholu, drog, extremismus...)?

- a) nesprávně provedený výběr uchazečů
- b) velké psychické a fyzické vypětí příslušníků AČR
- c) dlouhodobá odloučenost od rodiny
- d) pocit samoty
- e) jiné (prosím, doplňte) _____

12. Jak velkou závažnost připisujete sociálně nežádoucím jevům v AČR?

- a) velmi velkou
- b) střední
- c) nízkou
- d) žádnou

13. Jste informován(a) o aktuálních počtech případů sociálně nežádoucích jevů v AČR?

- a) ano, minimálně 1x týdně
- b) ano, minimálně 1x měsíčně
- c) ano, minimálně 1x za půl roku
- d) ano, minimálně 1x ročně
- e) ne, nejsem

14. Jak hodnotíte aktuální počty případů sociálně nežádoucích jevů v AČR?

- a) počty případů sociálně nežádoucích jevů v AČR považuji za velmi vysoké
- b) aktuální počty hodnotím jako spíše vysoký výskyt případů sociálně nežádoucích jevů v AČR
- c) výskyt sociálně nežádoucích jevů v AČR je obdobný jako v celé společnosti, je tedy normální
- d) aktuální počty hodnotím jako spíše nízký výskyt případů sociálně nežádoucích jevů v AČR
- e) aktuální počty hodnotím jako velmi nízký výskyt případů sociálně nežádoucích jevů v AČR

15. Jak hodnotíte vývoj sociálně nežádoucích jevů v AČR za posledních 5 let?

- a) situace v rezortu se oproti předešlým letům výrazně zlepšila
- b) situace v rezortu se oproti předešlým letům spíše zlepšila
- c) situace v rezortu je již několik let stále stejná
- d) situace se oproti předešlým letům mírně zhoršila
- e) situace se oproti předešlým letům výrazně zhoršila
- f) nedokáži zhodnotit

16. Jak často je u Vašeho útvaru prováděna preventivní činnost?

- a) 1x za měsíc
- b) 1x za 3 měsíce
- c) přibližně 1x za rok
- d) přibližně 1x za 2 roky
- e) vůbec
- f) nevím

17. Myslíte si, že je prevence sociálně nežádoucích jevů v AČR dostatečná?

- a) ano, zcela dostatečná
- b) ano, ale stále je co zlepšovat
- c) ne zcela dostatečná
- d) ne, určitě není dostatečná
- e) nevím

18. Je Vám (a Vaším podřízeným) v zaměstnání umožněna účast na besedách o sociálně nežádoucích jevech?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

19. Jaký smysl v těchto besedách spatřujete?

- a) jsou nejlepší obranou před výskytem sociálně nežádoucích jevů v AČR
- b) jsou jednou z možností jak zamezit výskytu sociálně nežádoucích jevů
- c) jsou jen účelové a nemají pro příslušníky AČR žádný smysl
- d) nevím

20. Co byste navrhol jako účinnou prevenci sociálně nežádoucích jevů v AČR?

Děkuji Vám za Váš čas a vyplnění tohoto dotazníku.